

”VAHVOISTA JUURISTA KASVAA TUKEVA PUU”
SIJAISHUOLLON SOSIAALITYÖNTEKIJÄN JA PERHEHOITAJAN
YHTEISTYÖN RAKENTAMISEN ASKELMERKIT

Kaisa Varjoranta
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus
Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityö
Lastensuojelun opintosuunta
Tampereen yliopisto
19.8.2024

TIIVISTELMÄ

Yhteistyön rakentamisen askelmerkit ovat syntyneet Pesäpuu ry:n sekä Helsingin perhehoidon ja SOS-lapsikylän perhehoidon kehittäjäryhmissä vuosina 2022–2023. Toimintamallia kehitetään edelleen ja se valmistuu vuoden 2024 loppuun mennessä. Yhteistyön rakentamisen askelmerkit ovat tunteminen, luottamus, sitoutuminen ja vastavuoroisuus. Ne tarkoittavat konkreettisia, teemallisia keskusteluja yhteistyöstä ja niiden tarkoituksena on tukea perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän välisen yhteistyön rakentamista.

Tämän kehittämistehtävän tavoitteena oli pilotoida yhteistyön rakentamisen askelmerkit Etelä-Savon hyvinvointialueelle, lastensuojelun sijaishuoltoon. Kehittämistehtävässä tarkasteltiin sitä, miten sijaishuollon sosiaalityöntekijät ja perhehoitajat kokivat yhteistyön rakentamisen askelmerkit ja miten yhteistyön rakentamisen askelmerkit voisivat toimia sijaishuollon sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyösuhteen rakentamisen tukena sekä osana hyvinvointialueen lastensuojelun rakenteita. Kehittämistehtävä toteutettiin käytäntötutkimuksena, yhteiskehittämisen keinoin. Kohderyhmän muodostivat viisi sosiaalityöntekijä-perhehoitaja paria, jotka ottivat toimintamallin testaukseen. Kehittämistehtävän aineisto kerättiin palautelomakkeilla käytännön toteuttamisen jälkeen. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia. Kehittämistehtävän teoreettisena viitekehystenä on verkostotyö sekä dialoginen vuorovaikutus.

Tulokset vahvistivat yhteistyön rakentamisen askelmerkkien olemassa olevia teemoja sekä teoreettista viitekehystä. Tulokset nostivat esiin toimintamallia täydentäviä ja sitä vahvistavia tekijöitä. Tuntemisen teemassa, tutustumista vahvistavana tekijänä nousi esiin samanarvoisuuden kokemus, tehtävien ja osaamisen hahmottamista vahvistavana tekijänä koettiin tiedon, tunneyhteyden ja ymmärryksen kokemus, ja tarpeiden ja odotusten ymmärtämistä vahvisti reflektiivisyys. Luottamuksen teemassa hyväntahtoisuutta vahvistavina tekijöinä koettiin myönteinen palaute ja kannustaminen, ja haavoittuvuuden ilmaisemista vahvistivat puolestaan turvan ja hyväksynnän kokemus. Sitoutumisen teemassa osaamisen ja taitojen arvostusta vahvisti keskinäisen ammattitaidon arvostaminen, ja sovittujen asioiden tekemistä vahvistavina tekijöinä koettiin keskinäinen ymmärrys ja luottamus tehtävien vastuullisesta hoitamisesta. Vastavuoroisuutta vahvistavana tekijänä koettiin avoin ja läsnä oleva vuorovaikutus ja myönteinen ilmapiiri.

Sitoutumisen teemaan kytkeytyen, kaikki osallistujat kokivat toimintamallista olleen hyötyä. Toimintamallista saatu hyöty voitiin jakaa neljään eri osa-alueeseen; yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä vahvistava, yhteistyön nykytilaa todentava/vahvistava, yhteistyön käytäntöä vahvistava sekä yhteistyön ja tehtävänkuvan tarkoitusta vahvistava/ylläpitävä. Yhteistyön ja tehtävänkuvan tarkoitusta ohjaavana tekijänä nousi esiin lapsen edun toteutuminen.

Yhteistyön rakentamisen askelmerkkien koettiin voivan toimia sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyön rakentamisen tukena sekä osana lastensuojelun rakenteita. Toimintamalli koettiin hyvänä yhteistyön alkuvaiheen rakentamiselle, mutta myös joustavasti käytettäväksi muissa sijaishuollon yhteistyön kohdissa. Näistä nostettiin esiin työntekijän perehdyttämisyksi ja uusien yhteistyösuhteiden luominen sekä perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän yhteistyöhön liittyvät pulmakohdat. Toimintamallin käyttö liitettiin myös osaksi sosiaalityön laadun varmistamista.

Yksittäisinä kokemuksina nousi esiin toimintamalliin käytettävän ajan rajallisuus, sekä haastavuus saavuttaa ja ylläpitää keskustelun taso syvällisenä sekä kytkettynä yhteistyön teemaan. Nämä ovat huomioon otettavia seikkoja toimintamallia käytäntöön ottaessa ja sitä kehittäessä.

Toimintamallin käytäntöön ottaminen edellyttää tehdyn pilotoinnin lisäksi organisaation, johdon sekä työyhteisön myönteistä tahtotilaa sekä suunnitelmaa sen käytäntöön ottamisesta. Kehittämistehtävä palautetaan Etelä-Savon hyvinvointialueelle ja edelleen hyödynnettäväksi lastensuojelun sijaishuollon työhön. Kehittämistehtävän ja siitä saatujen tulosten toivotaan kannustavan hyvinvointialuetta toimintamallin käyttöön ottamiselle.

Sisällys

1 JOHDANTO	4
2 VERKOSTOTYÖ JA DIALOGINEN VUOROVAIKUTUS	6
2.1 Aikaisempi tutkimustieto	6
2.2 Verkostotyö	7
2.3 Dialoginen vuorovaikutus	8
3 YHTEISTYÖN RAKENTAMISEN ASKELMERKIT	9
3.1 Tunteminen.....	9
3.2 Luottamus.....	11
3.3 Sitoutuminen	11
3.4 Vastavuoroisuus	12
4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYS	13
5 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTTAMINEN	14
5.1 Käytäntötutkimus ja yhteiskehittäminen.....	14
5.2 Suunnittelu	15
5.3 Kehittämistehtävään osallistuvien kuvailu.....	15
5.4 Toteutus	16
5.5 Aineiston kerääminen ja analyysi	17
6 KOKEMUKSET YHTEISTYÖN RAKENTAMISEN ASKELMERKEISTÄ	18
6.1 Tunteminen, luottamus, sitoutuminen ja vastavuoroisuus	19
6.2 Toimintamallin hyöty keskinäisessä yhteistyössä.....	22
6.3 Toimintamalli yhteistyön rakentamisen tukena ja osana lastensuojelun rakenteita.....	24
7 POHDINTA	26
7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	26
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet.....	30
LÄHTEET	33
LIITTEET	35

Liite 1. Palautelomake

Liite 2. Yhteistyötä vahvistavat ja estävät tekijät

Kuvio 1. Yhteistyön rakentamisen askelmerkit

Kuvio 2. Yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä saatu hyöty

Kuvio 3. Yhteistyön rakentamisen askelmerkkien hyödynnettävyys

1 JOHDANTO

Kehittämistehtävissäni kiinnostukseni kohdentuu lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan väliseen yhteistyöhön ja sen rakentamiseen. Lastensuojelun sijaishuollossa tehtävässä työssä eri toimijoita yhdistää jaettu yhteiskunnallinen vastuu huostaanotettujen lasten hyvinvoinnista sekä lapsen hyvän elämän toteutumisesta, ja sijaishuoltotyö ymmärretään erityisesti suhteisiin kiinnittyvänä työnä (Eronen & Laakso 2017, 142, 149). Toimijoiden jaettu yhteiskunnallinen vastuu korostaa yhteistyön näkökulmaa, mutta kuinka se käytännön työssä toteutuu? Muukkonen (2016, 227) nostaa esiin yhteistyön arkisuuden ja itsestäänselvyiden herättävän pohdintaa juuri siitä, mitä yhteistyö lastensuojelussa on, miten se toteutuu, millä tavoin sitä halutaan tehdä ja onko siitä hyötyä. Yhteistyön toimivuuteen tuo omat haasteensa lastensuojelun muuttuvat toimintarakenteet, josta ajankohtaisena esimerkkinä on vuoden 2023 alussa toteutuneet hyvinvointialueille siirtymiset. Eronen ja Laakson (2017, 144, 156) mukaan organisatoriset muutokset konkretisoituvat muun muassa suurina asiakasmäärinä, työntekijöiden vaihtumisena ja työtehtävien uudelleen järjestelyinä. Jatkuvat muutostilat sekä toimintaympäristön epävakaus eivät voi olla vaikuttamatta yhteistyön suunnitelmallisiin rakentumisiin ja niiden ylläpitämiseen.

Perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän yhteistyön merkitystä tuodaan esiin tehtävien sisältöjä, vastuuta ja velvollisuuksia määriteltäessä. Perhehoitajan tehtävänä on antaa hyvää, lapsen yksilöllisiin tarpeisiin perustuvaa perhehoitoa, ja tehdä yhteistyötä lapsen läheisten ja viranomaisten kanssa. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on toteuttaa perhehoidon arviointia ja seurantaa yhdessä perhehoitajan kanssa, toteuttaa perhehoidon ja sen laadun valvontaa sekä järjestää perhehoitajalle hänen tarvitsemiaan tukitoimia. (Hakkarainen, Kuukkanen & Piispanen 2014, 11.) Sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyön velvoitetta on avattu muun muassa lastensuojelulaissa (417 /2007 52.§) ja perhehoito-laissa (263/2015 10.§ ja 15.§). Lastensuojelun keskeiset periaatteet (LsL 4.§) kannustavat yhteistyöhön lapsen edun ensisijaisuus huomioiden. Muukkoson (2015, 7) mukaan lainsäädäntö ohjaa yhteistyöhön vahvasti, mutta se ei määrittele, mitä yhteistyö tarkalleen on.

Sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan välisen yhteistyösuhteen rakentumiseen ja sen toteuttamiseen tuo oman erityisyytensä lastensuojelun sosiaalityöntekijän monitahoinen rooli sekä toisaalta perhehoidon erityisyys lastensuojelun toimintaympäristössä. Lastensuojelun perhehoidon erityispiirteenä on julkisen hallintotehtävän toteuttaminen yksityiskodissa. Pålssonin (2023, 2–11) mukaan perhehoidon limittyminen yksityisen ja julkisen toimintaympäristön välillä olevaksi tehtäväksi ja sosiaalipalveluksi vaikuttaa siihen, millaisin lähestymistavoin työntekijä toteuttaa valvontaa ja tukea perhehoitoon. Jokinen (2016, 147) tuo esiin sosiaalityöntekijän olevan vuorovaikutuksen osapuoli,

mutta myös yhteiskunnan, instituution ja ammatin edustaja. Lotty (2021, 36) vahvistaa näkökulman sosiaalityöntekijän monitahoisesta roolista ja toteaa epätasapainoa yhteistyösuhteeseen voivan tuoda sosiaalityöntekijän valvonnan ja kontrollin rooli yhdistettynä tuen ja ohjauksen tarjoamiseen. Nämä haastavat työntekijää tarkastelemaan erityisellä herkkyydellä ja tietoisuudella omaa lähestymistapaansa ja toimintaansa eri rooleissa ja yhteistyötä tehdessä. Eronen ja Laakso (2017, 151) toteavat perhehoitajien toivovan yhteistyöltä tukea arkeen, sillä heillä ei ole työkavereita, joiden kanssa jakaa ja pohtia arkisia tilanteita ja niissä tehtyjä ratkaisuja. Sosiaalityöntekijänä olen työssäni huomioinut perhehoitajien sekä sosiaalityöntekijöiden aidon pyrkimyksen ja tahtotilan keskinäisen yhteistyön rakentamiseen ja toteuttamiseen. Lainsäädännön ohjaaman yhteistyön tueksi vaikuttaisi kuitenkin olevan tarvetta yhteistyön rakentamisen ja sen sisällön tarkemmalle määrittämiselle.

Yhteistyön rakentamisen askelmerkit ovat syntyneet Pesäpuu ry:n sekä Helsingin perhehoidon ja SOS-lapsikylän perhehoidon kehittäjäryhmissä vuosina 2022–2023. Toimintamallia kehitetään edelleen ja se valmistuu vuoden 2024 loppuun mennessä. Toimintamalli pohjautuu Järvensivun (2019) tutkimukseen verkostojen ja yhteistyön rakentamisesta. Yhteistyön rakentamisen askelmerkit ovat tunteminen, luottamus, sitoutuminen ja vastavuoroisuus. Ne tarkoittavat konkreettisia, teemallisia keskusteluja yhteistyöstä ja niiden tarkoituksena on tukea perhehoitajan ja perhehoidon työntekijän välisen yhteistyön rakentamista sijaishuollon alkuvaiheessa. (Yhteistyön rakentamisen askelmerkit Pesäpuu ry 2023.) Tässä kehittämistehtävässä pilotoidaan yhteistyön rakentamisen askelmerkit Etelä-Savon hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuoltoon ja tarkastellaan sitä, miten sijaishuollon sosiaalityöntekijät ja perhehoitajat kokevat yhteistyön rakentamisen askelmerkit ja miten yhteistyön rakentamisen askelmerkit voisi toimia sijaishuollon sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyösuhteen rakentamisen tukena sekä osana hyvinvointialueen lastensuojelun rakenteita. Kehittämistehtävä toteutetaan käytäntötutkimuksena, yhteiskehittämisen keinoin. Kehittämistehtävän teoreettisena viitekehysenä on verkostotyö sekä dialoginen vuorovaikutus. Teoreettisen viitekehysten sisällyttäminen kehittämistehtävään toimii perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän tiedollisena tukena ja reflektiivisenä pohjana.

Aluksi tehdään katsausta aikaisempiin aiheeseen liittyviin tutkimuksiin sekä esitellään kehittämistehtävässä käytetty teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet. Kappaleessa kolme käydään läpi yhteistyön rakentamisen askelmerkit. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset esitellään luvussa neljä. Tämän jälkeen avataan kehittämistehtävän toteuttamiseen liittyneet vaiheet ja luvussa kuusi käydään läpi kehittämistehtävästä saadut keskeiset tulokset. Lopuksi tarkastellaan tuloksia ja tutkimuksen luotettavuutta sekä pohditaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 VERKOSTOTYÖ JA DIALOGINEN VUOROVAIKUTUS

2.1 Aikaisempi tutkimustieto

Erosen ja Laakson (2017,142) mukaan sijaishuolto ja sijaishuollossa tehtävä työ ovat aiheita, jotka eivät ole kuuluneet lapsipolitiikan valtavirtaan. Lastensuojelun kehittämisessä pääpaino on vuosikymmenten ajan ollut ehkäisevien palveluiden ja avohuollon palveluiden kehittämisessä sekä ajatuksessa huostaanottojen ehkäisemisessä. Helavirta, Laakso ja Pösö (2014, 288–298) vahvistavat Erosen ja Laakson näkökulmaa ja toteavat suomalaisessa huostaanotto- ja lastensuojelututkimuksessa tiedon olevan monialaisuudessaan pirstaleista, hajanaista ja yksittäistä sekä usean yksittäisten teeman jäävän tihentymien ulkopuolelle. Näistä esimerkkinä he mainitsevat perhehoitajien perheeseen jääneen toimijoina varsin vähälle huomiolle. Kehittämistehtävän aiheeseen liittyvää, tai sivuaavaa kotimaista tutkimustietoa oli löydettävissä varsin niukasti. Muukkosen (2015, 1) mukaan lastensuojelussa yhteistyön tekemiseen on velvoitteita ja tarvetta, mutta silti tutkimustietoa toimijoiden yhteistyöstä on vähän.

Kotimaisista tutkimuksista Muukkonen (2015) selvitti monitoimijaisen yhteistyön rakentumista sekä sen edellytyksiä lastensuojelun avohuollossa. Tutkimuksen mukaan monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen lastensuojelussa liittyy luottamuksen kokemukseen ja sen mahdollistamaan sitoutumiseen. Tutkimuksen mukaan yhteistyön keskeisenä tekijänä on luottamus. Tutkimuksessa sitoutumisen arvioitiin lisänneen luottamusta ja suhteessa koetut riskit puolestaan vähentäneen sitä. Tutkimustuloksina löytyi viisi monitoimijaista yhteistyötä rakentavaa ulottuvuutta, jotka mahdollistivat luottamuksen syntymisen. Ulottuvuudet olivat; kokemus muutoksen ja avun tarpeesta, yhteisen tiedon tuottaminen, tavoitteet ja keinojen löytäminen, vuorovaikutuksen tapojen hyväksyminen sekä yhteistyöstä hyötyminen. Kansainvälisistä tutkimuksista Lotty (2021) tutki sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan välistä yhteistyötä traumainformoidun viitekehyksen näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan yhtenäisen ja johdonmukaisen yhteistyön rakentaminen perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän välillä on tärkeää, sillä se vaikuttaa kokonaisuudessaan perhehoidon vakauteen ja vaikuttavuuteen. Tutkimuksessa todettiin perhehoidon olevan interventio, jonka tavoitteena on tarjota lapselle turvaa, suojelua ja vakautta. Perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän yhteistyösuhde tulisi käsittää kehittyvänä prosessina, joka perustuu molemminpuoliseen kunnioittamiseen, luottamukseen sekä aktiiviseen osallistumiseen. Kommunikointi puolestaan mahdollistaa tiedon jakamisen, työn ja näkökulmien arvostamisen ja tämän heijastumisen lasta koskeviin päätöksentekoprosesseihin. Jaettuna yhteisenä tavoitteena on tarjota lapselle turvaa, pysyvyyttä sekä tukea lasta kohtaamaan kehityksellisiä tarpeitaan. Lefflerin ja Ahnin (2021) tutkimus käsitteli perhehoitajien näkökulmia ja kokemuksia lastensuojelusta sekä siihen liittyvästä

yhteistyöstä. Tutkimustuloksista nousi esiin kolme yhteistyöhön liittyvää pääteemaa, jotka olivat työntekijän ja perhehoitajan tapaamiset, yhteydenpito ja sitoutuminen, palvelut ja tuki sekä resurssointi. Tutkimuksen mukaan perhehoitajilla oli vaihtelevia kokemuksia työntekijän tavoitettavuudesta ja he tunnistivat tarpeen lisääntyneelle yhteydenpidolle. Perhehoitajien tapaamisten koettiin antavan tukea ja vahvistavan sitoutumista. Tutkimuksessa perhehoitajat toivat esiin tarpeitaan ja toiveitaan tavoittaa työntekijä, saada ajan tasalla olevaa tietoa sekä vahvistaa heidän osallisuuttaan. Tulosten mukaan perhehoitajille kohdennettavaa tukea tulisi vahvistaa ja varmistua siitä, että sijaisvanhempien tarpeet tulevat käytännön työssä määritettyä. Pålsson (2023) puolestaan tutki lastensuojelussa toteutuvaa yhteistyötä perhehoidon valvonnan näkökulmasta. Tutkimuksessa todettiin perhehoitajien toteuttavan julkista hallintotehtävää yksityiskodissaan ja perhehoidon sijoittuvan siten julkisen ja yksityisen toiminta-alueen väliin. Valvontaan liittyvät lähestymistavat voitiin jakaa luottamukseen ja kontrolliin perustuviksi. Luottamukseen perustuva lähestymistapa sisälsi vahvistavan ja moraalisen tuen tarjoamisen perhehoitajille. Kontrolliin pohjautuva lähestymistapa sisälsi puolestaan julkisen näkökulman korostamista, strukturoituja väliintuloja sekä perhehoidon standardien korostamista. Edellä mainituista lähestymistavoista luottamukseen perustuva lähestymistapa näyttäytyi tutkimuksessa vallitsevampana. Ensimmäinen lähestymistapa korostaa yksityistä, jälkimmäinen julkista lähestymistapaa ja ne voivat vaihdella sekä toimia rinnakkain. Tutkimus nostaa esiin sosiaalivyöntekijän profession monitahoisen roolin liittyen perhehoidon valvontaan ja tukeen, sekä tuo esiin yhteistyön merkityksen niitä toteuttaessa.

Seuraavaksi määritellään kehittämistehtävässä käytettävä teoreettinen viitekehys sekä siihen liittyvät olennaiset käsitteet. Teoreettisena viitekehysenä käytetään Pesäpuu ry:n yhteistyön rakentamisen askelmerkeissä hyödyntämää Järvensivun (2019) verkostotyön määritelmää. Verkostotyöhön yhdistetään dialogisen vuorovaikutuksen elementtejä, jotka vahvistavat vastavuoroisuuden näkökulmaa.

2.2 Verkostotyö

Järvensivu (2019, 13, 61–62, 99, 107) määrittelee verkostotyön luottamus pohjaiseksi ja vastavuoroiseksi yhteistyöksi toimijoiden välillä. Verkostotyön ytimen muodostavat tunteminen, luottamus ja sitoutuminen. Edellä mainitut kolme elementtiä vaikuttavat toinen toisiinsa, muodostaen toisiaan vahvistavan kehän; tuntemisen myötä opitaan luottamaan ja sitoutumaan. Tuntiessamme toisemme, tiedämme mitä tietoa ja osaamista sekä mitä tarpeita ja odotuksia toisella on. Luottamus puolestaan syventää yhteistyötä - mitä syvempi luottamus tavoitetaan, sitä avoimemmin tietoa ja osaamista voidaan myös jakaa. Lisäksi tarvitaan sitoutumista, sillä yhteistyö

on toimintaa ja toimintaa syntyy sitoutumalla.

2.3 Dialoginen vuorovaikutus

Dialogi on keskeisin työkalu verkostotyön syventämisessä ja sen laajentamisessa. Dialogin avulla voidaan tutustua toisiin ihmisiin, rakentaa keskinäistä luottamusta sekä oppia ja ajatella yhdessä. Keskeisiä dialogitaitoja ovat pysähtyminen, kuunteleminen, kysyminen ja suora puhuminen. (Järvensivu 2019, 107, 188, 194.) Dialogisessa vuorovaikutussuhteessa on kaksi tai useampi tasavertaista osapuolta, jotka vastavuoroisesti määrittävät tilannetta, etsivät ratkaisua yhdessä sekä vaikuttavat toisistaan. Dialogisen vuorovaikutuksen olennainen elementti on vastavuoroisuus. Vuorovaikutussuhde nähdään molemminpuolisen ymmärryksen rakentamisena, jossa kumpikin osapuoli pääsee luomaan tilannetta sekä vaikuttamaan vuorovaikutuksen kulkuun. Dialogisessa vuorovaikutussuhteessa pyritään etsimään uutta ymmärrystä, jota kumpikaan osapuoli ei voi saavuttaa yksin, vaan vuorovaikutus tapahtuu molempien ehdoilla. Dialogisen vuorovaikutuksen tavoitteena onkin keskinäisen ymmärryksen ja luottamuksellisuuden lisääminen sekä asioiden vieminen yhdessä eteenpäin. (Mönkkönen 2018, 13–14, 78, 94, 107–108, 119–120.)

Mönkkösen (2018, 13–14) mukaan dialogisessa vuorovaikutussuhteessa asetetaan itsensä alttiiksi toisen näkemyksen vastaanottamiselle ja yhteisten ajatusten kehittämiseksi olemalla aidosti kiinnostuneita toisen tarinasta, näkökulmasta, kokemusmaailmasta sekä tavasta hahmottaa asioita. Dialogisessa vuorovaikutuksessa tarvitaan myös valmiutta omien näkökulmien kyseenalaistamiseen. Roosin & Mönkkösen (2015, 38) mukaan tämä tarkoittaa sitä, että hetkeksi irrottaudumme omasta näkökulmastamme, tutkimme toisen logiikkaa ja tavoitamme yhteisen ymmärryksen kohdan.

Mönkkönen (2018, 32) on kuvannut vuorovaikutusosaamisen olevan rohkeutta astua samalle tietämättömyyden alueelle, etsien sieltä yhdessä uusia oivalluksia. Aitoa ihmettelyä toisen esittämien ajatusten äärellä pidetäänkin merkittävänä askeleena yhteisten oivallusten muodostumisessa (Roos & Mönkkönen 2015, 40). Lisäksi kyky kohdata tuntematon ja määrittelemätön tilanne, edellyttää yhteistoimintaa ja sen tuomaa turvallisuutta heittäytyä uusiin epävarmuuden tiloihin (Mönkkönen 2018, 120). Yhteiselle tietämättömyyden alueelle meneminen voi olla vaikeaa, sillä työntekijällä voi olla vahvaa tarvetta tuntea asiat ja siten kokea ne hallittaviksi. Aito kohtaaminen ja uusien näkökulmien muodostaminen kuitenkin edellyttävät uskallusta astua epävarmalle alueelle sekä rohkeutta kohdata vaikeampiakin asioita. (Roos & Mönkkönen 2015, 40, 137–138.)

Verkostotyöhön viitaten dialogisuus kytkeytyy vahvasti tuntemisen, luottamuksen sekä sitoutumisen teemoihin. Järvensivun (2019, 107) mukaan keskinäisen tuntemisen, luottamuksen ja sitoutumisen perustalle voidaan rakentaa ja vahvistaa yhteistä oppimista ja dialogisuutta. Ilman luottamuksellista suhdetta, ei synny oikeutusta dialogiselle kohtaamiselle (Mönkkönen 2018, 114). Dialogisuus edellyttää toisaalta yksilöllisiä taitoja rakentaa ja ylläpitää luottamukseen perustuvaa yhteistä ajattelua sekä toisaalta rakenteita, joissa avautuminen yhteiselle keskustelulle on mahdollista toteutua. Dialogisuuden hyötyinä ovat parhaimmillaan tiedon, ymmärryksen ja osaamisen jakaminen ja omaksuminen yhteiseen käyttöön sekä yhteisten tavoitteiden ja oppimisen löytäminen sekä me-hengen muodostuminen. (Järvensivu 2019, 107–109.)

3 YHTEISTYÖN RAKENTAMISEN ASKELMERKIT

Tässä kappaleessa viitattaessa yhteistyön rakentamisen askelmerkkeihin, käytetään lähteenä Pesäpuu ry:n verkkojulkaisua: Askelmerkkejä perhehoitajan ja perhehoidon työntekijän yhteistyön rakentamiseen (Yhteistyön rakentamisen askelmerkit Pesäpuu ry 2023). Yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä avatessa, tukena käytetään myös teoreettista viitekehystä, ja sitä kuljetetaan rinnakkain toimintamallin teemojen mukaisesti. Käytännön esimerkkeihin viitattaessa, kohderyhmänä on kehittämistehtävän mukaisesti sijaishuollon sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan välinen yhteistyö ja sen rakentaminen.

Yhteistyön rakentamisen askelmerkit ovat syntyneet Pesäpuu ry:n sekä Helsingin perhehoidon ja SOS-lapsikylän perhehoidon kehittäjäryhmissä vuosina 2022–2023. Pilotoinnin myötä toimintamallia kehitetään, ja se valmistuu vuoden 2024 loppuun mennessä. Yhteistyön rakentamisen askelmerkit ovat muodostuneet Järvensivun (2019) verkostotyön ytimen jaottelusta tuntemiseen, luottamukseen, sitoutumiseen sekä vastavuoroisuuteen. Yhteistyön rakentamisen askelmerkit tarkoittavat konkreettisia keskusteluja yhteistyöstä ja niiden tarkoituksena on tukea perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän välisen yhteistyön rakentamista. Toimintamalli on suositeltu otettavaksi käyttöön uuden yhteistyösuhteen alkaessa ja toimivana on pidetty kolmen erillisen tapaamisen toteutumista. Toimintamallia toteuttavassa organisaatiossa on mahdollista sopia yhteisesti tapaamisten määrä.

3.1 Tunteminen

Tunteminen rakentuu Järvensivun (2019, 66–69) mukaan neljän eri näkökulman kautta; tutustuminen ja esittäytyminen, osaaminen ja kyvyt, tarpeet ja odotukset sekä yhteinen historia.

Yhteistyön rakentamisen askelmerkeissä tuntemisen teema on jaettu kolmeen eri näkökulmaan; tutustuminen, osaamisen ja kykyjen tunteminen sekä tarpeiden ja odotusten ymmärtäminen. Näkökulmat on huomioitu sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan välisten, teemoittaisten kohtaamisten kautta. Kohtaamisissa merkittävänä ovat sanoittaminen, avoin keskusteleminen sekä näkökulmien avaaminen.

Tutustuminen. Tutustumisvaiheessa on kyse yhteistyön aloittamisesta. Yhteiselle kohtaamiselle varataan riittävästi aikaa ja osoitetaan aitoa kiinnostusta ja kunnioitusta toista osapuolta sekä hänen ajatuksiaan ja toiveitaan kohtaan. Tutustumisen vaiheessa sovitaan yhteydenpidon konkreettisista käytänteistä sekä annetaan lupa puhua avoimesti, ilman ennakkoasenteita. Roos ja Mönkkönen (2015, 30) toteavat yhdessä toimimisen edellytyksenä olevan yhteisten pelisääntöjen laatiminen. Tutustumisen teemaan kuuluu myös itsestä kertominen oman tehtävänkuvan lisäksi. Perhehoitaja voi käyttää tässä tukenaan esimerkiksi ennakkovalmennuksen yhteenvedoa. Järvensivu (2019, 66–67, 234) nostaa tässä yhteydessä esiin ihmiseen tutustumisen oman tehtävänsä ja toimijuutensa takaa. Hänen mukaansa on tärkeä kuulla osapuolten elämäkokemuksia, tarinoita, kiinnostuksen kohteita ja unelmia. Vastavuoroisuutta tutustumisessa ja vuorovaikutuksessa vahvistaa se, että myös sosiaalityöntekijä kertoo jotain itsestään. Mönkkönen (2018, 113) toteaa, ettei työntekijän ammatillisuus ole uhattuna, vaikka hän rohkenee hetkeksi luopua virallisesta roolistaan ja heittäytyy omana persoonanaan vuorovaikutussuhteeseen. Kohtaamisilta odotetaan inhimillisyyttä, joka ilmenee usein vasta silloin, kun astumme tilanteeseen ihmisinä. Roos ja Mönkkönen (2015, 7, 33) toteavat vastavuoroisen kohtaamisen ytimen muodostuvan pohjimmiltaan ihmisyyden kohtaamisesta ja korostavat tässä arvostavan kohtaamisen merkitystä. Hänninen ja Poikela (2016, 155) nostavat esiin vastavuoroisen vastuunottamisen merkityksen yhteistyössä ja keskinäisessä kohtaamisessa. He toteavat yhteistyössä molempien osapuolien vaikuttavan vuorovaikutuksen tunneilmapiiriin ja kohtaamisen inhimilliseen kokemukseen.

Osaamisen ja kykyjen tunteminen. Osaamisen ja kykyjen tuntemisen teemassa keskustellaan perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän tehtävänkuvasta, vastuista ja velvollisuuksista arkikielellä. Tapaamisella voidaan käydä muun muassa perhehoidon toimeksiantosopimus yhdessä läpi sekä laatia perhehoidon tuen suunnitelma. Teemaan liittyen reflektoidaan omaa roolia yhteistyön rakentajana sekä keskustellaan osapuolten yksilöllisistä osaamisista ja kyvyistä. Kun verkoston jäsenet tuntevat toistensa osaamiset, kyvyt ja tarpeet, myös keskinäinen viestintä onnistuu helpommin (Järvensivu 2019, 186).

Tarpeiden ja odotusten ymmärtäminen. Tässä teemassa sanoitetaan, keskustellaan ja avataan

tarpeita ja odotuksia keskinäiselle yhteistyölle. Yhteistyön tarpeet ja odotukset voivat ulottua myös koko sijaisperheen, kuten sijoitettujen lasten ja sijaissisarusten kanssa tehtävään työhön. Tapaamisella voidaan myös keskustella toimintasuunnitelmasta mahdollisten kriisitilanteiden varalle. Järvensivun (2019, 68) mukaan tarpeiden ja odotusten tunteminen on merkittävää, jotta tarkoituksenmukaisen avun ja tuen määrittäminen sekä niiden toteuttaminen mahdollistuvat.

3.2 Luottamus

Verkostotyö perustuu luottamukseen mahdollistaen yhteistyön sekä keskinäisen tiedonvaihdon. Luottamusta vahvistavina tekijöinä ovat luottamus toisen hyväntahtoisuuteen, osaamiseen ja kykyihin, haavoittuvuuden ilmaisemiseen sekä johdonmukaisuuteen. Luottaminen toisen hyväntahtoisuuteen on luottamuksen keskiössä. Mikäli yhteistyön osapuolet eivät luota toisiinsa, eivät he uskalla olla haavoittuvia ja kertoa toisilleen todellisista tarpeistaan ja odotuksistaan. Mikäli puolestaan keskinäinen uskallus haavoittuvuuden ilmaisemiseen uupuu, ei yhteistyössä uskalleta edetä kohti epävarmuutta ja uuden oppimista. (Järvensivu 2019, 83, 90, 104.) Yhteistyön rakentamisen askelmerkeissä luottamuksen teema sisältää hyväntahtoisuuden sekä haavoittuvuuden ilmaisemisen käsitteet.

Hyväntahtoisuus. Vuorovaikutuksessa hyväntahtoisuutta on mahdollista edistää muun muassa sanoittamalla myönteisiä asioita tapaamisissa sekä yhteyttä pidettäessä. Kiinnostusta toisen ajatuksia kohtaan voi ilmaista sanattomasti muun muassa ilmein ja elein sekä kuunnella näkökulmia tekemättä niistä liian nopeasti tulkintoja tai johtopäätöksiä. Tärkeänä pidetään keskinäisen ymmärryksen varmistamista sekä halua luottaa toisen hyväntahtoisuuteen.

Haavoittuvuuden ilmaiseminen. Haavoittuvuuden ilmaiseminen edellyttää luottamusta sekä rohkeutta ja uskallusta sanoittaa omia haavoittuvuuden kokemuksiaan. Omat aikaisemmat yhteistyön kokemukset voivat vaikuttaa rohkeuteen ilmaista omaa haavoittuvuuttaan ja tämän ymmärtäminen yhteistyötä rakentaessa on hyvä tiedostaa. Vuorovaikutustilanteessa on tärkeä keskustella myös luvasta tunteiden ilmaisuun. Toisinaan työvälineen tai menetelmän käyttö voi toimia tässä apuna.

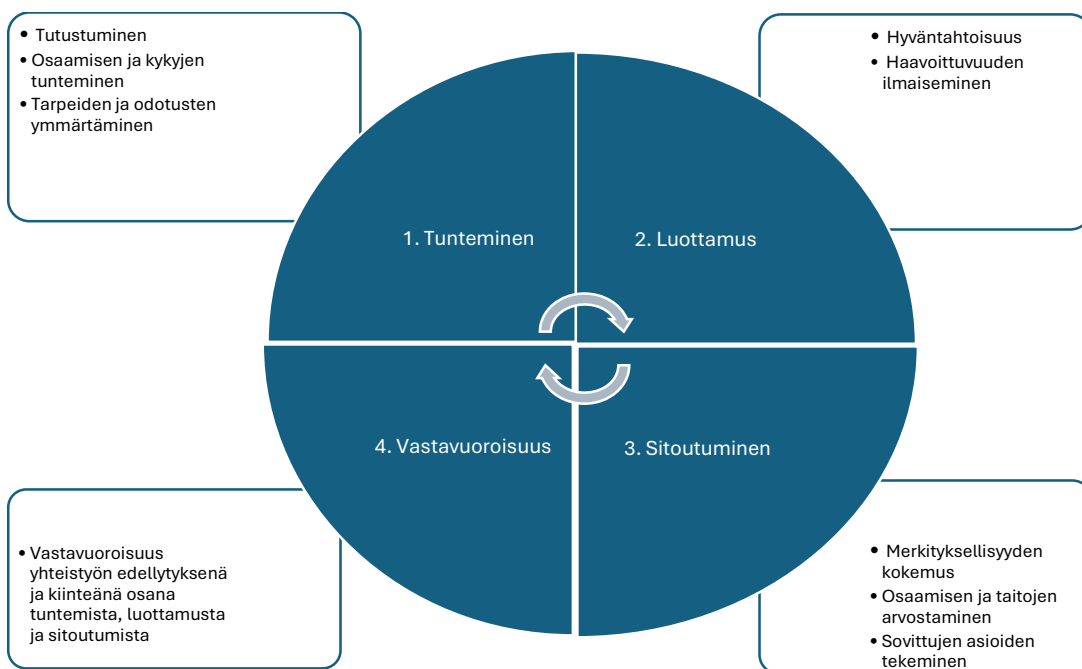
3.3 Sitoutuminen

Järvensivun (2019, 99, 100, 103, 186) mukaan yhteistyö on toimintaa ja toimintaa syntyy sitoutumalla, toisin sanoen luvataan toimia ja pidetään lupauksista kiinni. Sitoutumista lisäävät myös merkityksellisyyden sekä kytkeytyneisyyden kokemukset.

Yhteistyön rakentamisen askelmerkeissä sitoutumisen teemaan kytkeytyvät merkityksellisyyden kokemus, osaamisen ja taitojen arvostus sekä sovittujen asioiden tekeminen. Toimintamallin mukaan yhteistyössä olisi tärkeä pysähtyä pohtimaan sitä, mitä ajatuksia yhteistyön merkitys tai sen hyöty herättää sekä miten yksilöllistä osaamista ja taitojen arvostamista keskinäisessä yhteistyössä ilmaistaan. Lisäksi merkittävää olisi pysähtyä säännöllisin väliajoin arvioimaan sitä, kuinka yhteistyö on sujunut ja onko yhteistyössä toimittu sovitusti.

3.4 Vastavuoroisuus

Järvensivun (2019, 107, 234) mukaan vastavuoroisuus rakentuu keskinäisen tuntemisen, luottamuksen ja sitoutumisen perustalle, se on yhteistyön toimivuuden edellytyksenä ja kehittyy yhteisen vastuunottamisen kautta. Siten vastavuoroisuuden voidaan todeta olevan merkittävä osa toimivaa yhteistyötä, sen rakentumista ja toteutumista. Yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä toteuttaessa olisi tärkeä pysähtyä reflektoimaan vastavuoroisuuden tunnusmerkkejä ja niiden toteutumista.

Kuvio 1. Yhteistyön rakentamisen askelmerkit

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän kehittämistehtävän tavoitteena on pilotoida yhteistyön rakentamisen askelmerkit Etelä-Savon hyvinvointialueen, lastensuojelun sijaishuoltoon. Kehittämistehtävän tutkimuskysymyksiä ovat:

- 1) miten sijaishuollon sosiaalityöntekijät ja perhehoitajat kokevat yhteistyön rakentamisen askelmerkit ja
- 2) miten yhteistyön rakentamisen askelmerkit voisi toimia sijaishuollon sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyösuhteen rakentamisen tukena sekä osana hyvinvointialueen lastensuojelun rakenteita.

Kehittämistehtävän kohderyhmän muodostavat viisi sosiaalityöntekijä-perhehoitaja paria. Kehittämistehtävä muodostuu suunnittelusta, käytännön pilotoinnista, aineiston keräämisestä sekä tulosten analysoinnista. Kehittämistehtävän aineiston muodostavat käytännön testauksen jälkeen kerätyt palautteet kehittämistehtävään osallistuneiden kokemuksista. Saatuja tuloksia tarkastellaan edellä mainittujen tutkimuskysymysten mukaisesti. Tulosten analysointimenetelmänä käytetään teorialähtöistä sisällönanalyysia.

5 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTTAMINEN

5.1 Käytäntötutkimus ja yhteiskehittäminen

Kehittämistyö toteutettiin käytäntötutkimuksen periaattein ja yhteiskehittämisen keinoin. Satkan, Julkusen, Kääriäisen, Poikelan, Ylirukan ja Muurisen (2016, 9) mukaan sosiaalityön käytäntötutkimuksessa kehittämisen lähtökohtana ovat asiantuntijoiden tai asiakkaiden toiminnasta tulevat tiedontarpeet tai huolen aiheet. Käytäntötutkimuksessa ollaan tekemisissä samaan aikaan sekä monitoimijaisen ja moniulotteisen tiedon että yhteiskunnallisen toiminnan kanssa. Saurama (2016, 95) toteaa käytäntötutkimuksellinen lähestymistavan olevan käyttökelpoinen silloin, kun sosiaalityön tiedonmuodostuksen painopiste on työprosessiin kuuluvassa toiminnassa ja toimijoiden suhteissa. Kehittämistehtävä kytkeytyy sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan lakisääteiseen yhteistyön velvoitukseen ja on siten kiinteä osa työnkuviin kuuluvaa, suhdeperustaista toimintaa.

Satkan ym. (emt. 2016, 22) mukaan käytäntötutkimuksen toimintaympäristönä on tavallisimmin jokin selvärajainen, paikallinen palvelutyön käytäntö. Saurama (2016, 78) lisää käytäntötutkimuksen vaikuttavan paikallisesti siinä ympäristössä, jossa tutkimus tapahtuu, ja tuo näkyväksi ja muutoksen kohteeksi käytännössä havaittuja seikkoja. Käytäntötutkimus pyrkii tiedon kumuloitumiseen, tiivistämiseen sekä teoretisointiin tehden siitä siten yleistettävämpää. Kehittämistehtävässäni pilotoin yhteistyön rakentamisen askelmerkit Etelä-Savon hyvinvointialueelle, lastensuojelun sijaishuoltoon. Toimintaympäristö on rajattu lastensuojelun sijaishuoltoon ja edelleen sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan väliseen yhteistyöhön. Yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä ei kyseisen toimintamallin mukaisesti ole ollut hyvinvointialueen sijaishuollossa käytössä, joten pilotoinnin kautta arvioidaan niiden hyödynnettävyyttä sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan keskinäisen yhteistyön tukena sekä osana lastensuojelun rakenteita.

Satkan ym. (2016, 22) mukaan, käytäntötutkimusprosessi on tavoiteorientoitunutta yhteistyötä, josta voidaan erottaa neljä vaihetta: suunnittelu-, pilotointi-, toteutus- sekä tiedon kentälle palauttamisen ja reflektoinnin vaiheet. Olennaista on, että prosessi on alusta alkaen kollektiivinen ja että se perustuu mukana olevien toimijoiden ja toimijatahojen jatkuvaan neuvotteluun. Satkan ym. (2016) viittaen, avaan seuraavaksi omassa kehittämistehtävässäni toteutuneet käytäntötutkimusprosessin vaiheet suunnittelusta käytännön toteuttamiseen ja edelleen tiedon kentälle palauttamiseen. Prosessin vaiheista ilmenee kehittämistehtävässä mukana olleiden yhteiskehittäjien rooli sekä heidän kanssaan toteutunut yhteistyö läpi tutkimusprosessin.

5.2 Suunnittelu

Kehittämistehtävän suunnitteluun osallistuivat Pesäpuu ry:n kaksi kehittämisspäällikköä, joiden kanssa tapasimme joulukuussa 2022 ja maaliskuussa 2023. Tapaamisiin osallistui myös työyhteisöön kuuluva sosiaalityöntekijä, tarkoituksena kytkeä kehittämistehtävään oman työyhteisön osallisuus ja sitoutuminen. Yhteisillä tapaamisilla Pesäpuu ry:n työntekijät kertoivat toteuttamistaan yhteistyön rakentamisen askelmerkkeihin liittyneistä kehittäjäryhmien tapaamisista sekä pilotoinneista, joiden pohjalta kehittämistyöni ideaa lähdettiin rakentamaan. Syyskuussa 2023, työpaikkani vaihtumisen myötä, suunnitelma kehittämistehtävän toteuttamisesta vaihtui Etelä-Savon hyvinvointialueelle. Kolmas yhteinen suunnittelutapaaminen toteutettiin maaliskuussa 2024, jolloin laadimme tarkemman suunnitelman aikataulusta ja käytännön toteuttamisesta. Tapaamiseen osallistuivat Pesäpuu ry:n työntekijät sekä Etelä-Savon hyvinvointialueen työyhteisöstä yhteiskehittäjän roolissa kolme sosiaalityöntekijää.

5.3 Kehittämistehtävään osallistuvien kuvailu

Kehittämistehtävässä yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä testattiin yksittäisillä perhehoitaja-sosiaalityöntekijä-pareilla. Sosiaalityöntekijät olivat Etelä-Savon hyvinvointialueen sijaishuollon sosiaalityöntekijöitä. He toimivat tehtävässään lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä. Osalla sosiaalityöntekijöistä oli perhehoidon tuen työntekijän rinnakkainen rooli, mikäli toimeksiantosopimus oli tehty suoraan hyvinvointialueen kanssa, eikä erikseen nimettyä perhehoidon tuen työntekijää ollut. Perhehoitajat toimivat tehtävässään joko suoralla toimeksiantosopimuksella hyvinvointialueelle tai palveluntuottajan kautta. Perhehoitajan toimiminen suorassa toimeksiantosuhteessa tai palveluntuottajan kautta ei muodostunut kehittämistehtävässä rajaavaksi tekijäksi, sillä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan välisen yhteistyösuhteen rakentuminen on kummassakin tilanteessa merkityksellinen. Parien valikoinnissa sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyö oli lähtökohtaisesti alkanut viimeisen kuuden kuukauden sisällä, eikä heillä ollut aikaisempaa yhteistyön kokemusta. Tarvittaessa myös pidemmän aikaa toimineen parin oli mahdollista osallistua kehittämistehtävään, mikäli osapuolet arvioivat keskinäisen yhteistyösuhteen olevan edelleen tuore. Kehittämistehtävään osallistuva sosiaalityöntekijä ei ollut toiminut perhehoitajan ennakkovalmentajana. Tällä pyrittiin varmistamaan se, ettei pareilla ollut ennakkovalmennuksen kautta muodostunutta tuttuutta. Perhehoitaja oli jo toiminnassa oleva tai juuri tehtävässään aloittanut. Edellä mainituilla kriteereillä pyrittiin varmistamaan perhehoitaja-sosiaalityöntekijä-parien suhteellisen samankaltainen lähtökohta kehittämistehtävään osallistumiseen. Sosiaalityöntekijät ilmoittautuivat vapaaehtoisesti mukaan kehittämistehtävään. Perhehoitajat valikoituivat kehittämistehtävään

mukaan sosiaalityöntekijöiden kautta, ilman kehittämistehtävän tekijän vaikutusta tähän.

5.4 Toteutus

Yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä ja kehittämistyöstä tiedotettiin 1.3.2024 sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden yhteisessä tiimipalaverissa. Tuolloin tehtiin alustavaa kartoitusta sosiaalityöntekijöiden kiinnostuksesta kehittämistehtävään osallistumiseen. Kehittämistehtävästä kiinnostuneiden sosiaalityöntekijöiden kanssa muodostettiin yhteinen keskusteluryhmä Teams-verkkosovelluksen kautta. Tutkimusluvan vahvistumisen jälkeen sosiaalityöntekijät olivat yhteydessä perhehoitajapareihinsa ja tiedustelivat heidän kiinnostustansa kehittämistehtävään osallistumiseen. Kehittämistehtävään ilmoittautui yhteensä viisi sosiaalityöntekijä-perhehoitajaparia. Sosiaalityöntekijä-perhehoitajaparien vahvistuttua kaikille kehittämistehtävään osallistuville lähetettiin tutkimustiedote sekä ennakkomateriaalina tutustuttavaksi Pesäpuu ry:n julkaisu: Askelmerkkejä perhehoitajan ja perhehoidon työntekijän yhteistyön rakentamiseen (Yhteistyön rakentamisen askelmerkit Pesäpuu ry 2023). Edellä mainittu julkaisu toimi ohjeena ja osallistujien tukena myös käytännön toteutuksen aikana. Perhehoitajille lähetettiin allekirjoitettavaksi suostumuslomake kehittämistehtävään osallistumiseen.

Yhteinen aloitustapaaminen toteutettiin 25.4.2024 etäyhteydellä. Tilaisuuteen kutsuttiin sekä perhehoitajat että sosiaalityöntekijät sekä työyhteisöstä kehittämistehtävään yhteiskehittämisen näkökulmasta osallistuvat kaksi sosiaalityöntekijää. Aloitustapaamiseen osallistui kolme perhehoitajasosiaalityöntekijäparia. Kahden parin osalta aloitustapaamiselle osallistumiseen ilmaantui esteitä, joten heidän kanssaan sovittiin uudet aloitustapaamisen ajankohdat, jotka toteutettiin 6.5. sekä 15.5.2024.

Aloitustapaamisella käytiin läpi tutkimustiedote sekä suostumus kehittämistehtävään osallistumiseen. Taustateorianaan verkostotyön ja dialogisen vuorovaikutuksen käsitteet avattiin tutkimuksen teoriaosuuden määritelmien kautta ja yhteistyön rakentamisen askelmerkit käytiin läpi. Lisäksi sovittiin tarkemmin askelmerkkien käytännön toteuttamisesta sekä aikataulusta. Aikaa käytännön toteuttamiseen oli noin yksi kuukausi. Yhteistyö rakentamisen askelmerkkien läpikäymisen arvioitiin vaativan vähintään kaksi tapaamiskertaa ja suosituksena oli sopia ainakin yhden tapaamisen toteuttaminen lähitapaamisena. Kehittämistehtävän toteutuksessa lähitapaamisen arvioitiin mahdollistavan etätapaamista aidommin kohtaamisen, läsnäolon ja vuorovaikutuksen toteutumisen. Tapaamisia oli mahdollista toteuttaa useampikin, huomioiden parien yksilölliset toiveet ja tarpeet. Aloitustapaamisen jälkeen kehittämistehtävän toteutusta tukemaan osallistujille lähetettiin sähköpostitse las-

tensuojelun laatusuositus ja siinä liitteenä olevat sijaishuollon laatukriteerit (Lastensuojelun laatusuositus STM 2019) sekä aloitustapaamisessa käytetty diamateriaali. Käytännön toteuttamista edeltävällä tiedolla pyrittiin tarjoamaan osallistujille mahdollisimman tarkka kuva kehittämistehtävän taustasta, sisällöstä, tarkoituksesta sekä käytännön toteuttamisesta. Tuomen ja Sarajärven (2018, 98) mukaan on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Aloitustapaamisen jälkeen perhehoitajat toimittivat suostumuksen kehittämistehtävään osallistumiseen. Käytännön toteutuksessa perhehoitaja-sosiaalityöntekijä-parit ottivat yhteistyön rakentamisen askelmerkit testaukseen ja kävivät ne oma-toimisesti teemoittain yhdessä läpi.

5.5 Aineiston kerääminen ja analyysi

Kehittämistehtävän käytännön toteutuksen jälkeen osallistuneilta kerättiin sähköisesti kirjalliset palautteet (Liite 1). Palautelomakkeen runko laadittiin kehittämistehtävän tutkimuskysymykset huomioiden. Palautelomakkeen laatimiseen osallistuivat Pesäpuu ry:n yhteiskehittäjäroolissa olleet työntekijät. Lisäksi yliopiston opetuksen kautta oli tähän saatavissa ohjausta.

Aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui sisällönanalyysi. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä, selkeässä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi toteutettiin teorialähtöisesti, sillä analyysin luokittelu perustui aikaisempaan, jo olemassa olevaan käsitejärjestelmään, teoriaan ja malliin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110, 117, 122, 127.) Tässä kehittämistehtävässä mallina toimi yhteistyön rakentamisen askelmerkit ja sen taustalla käytetty teoreettinen viitekehys verkostotyöstä ja dialogisesta vuorovaikutuksesta.

Aineiston analyysi aloitettiin perehtymällä palautelomakkeiden kautta kerättyyn tutkimusaineistoon sekä muodostettiin analyysirungot kategorioineen. Tuomen ja Sarajärven (2018, 131) mukaan teorialähtöisessä sisällönanalyysissä analyysirungon kategoriat määrittyvät aikaisemman teoreettisen tiedon perusteella, ja niihin etsitään aineistosta sisältöjä niitä kuvaavista lausumista. Tässä tutkimuksessa analyysirungot ja niiden kategoriat muodostettiin edellä mainitusta kehittämistehtävässä käytetystä mallista sekä teorioista, huomioiden myös kehittämistehtävälle asetetut tutkimuskysymykset. Kehittämistehtävän ensimmäisessä analyysirungossa koottiin osallistujien kokemukset yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä ja arvioitiin, olivatko ne tuoneet lisäarvoa keskinäiseen yhteistyöhön. Analyysirungon pääluokat muodostuivat yhteistyön rakentamisen askelmerkkien neljästä eri teemasta; tunteminen, luottamus, sitoutuminen ja

vastavuoroisuus. Analyysirunkoon määritettyihin kategorioihin etsittiin osallistujien alkuperäisilmaisuja, joista sisällönanalyysin mukaisesti muodostettiin pelkistettyjä ilmaisuja, ryhmiteltiin niitä sekä muodostettiin niistä alaluokkia. Alaluokat sisältyivät analyysirungossa jo oleviin pääluokkiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122, 131.) Kehittämistehtävän ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysirunko on avattu raportin loppuun (Liite 2). Kehittämistehtävän toisen tutkimuskysymyksen osalta edettiin analysoinnissa edellä mainitun analyysirungon tavoin, liittäen tulokset olemassa olevaan malliin ja teoriaan. Tuomen ja Sarajärven (2018, 111) mukaan teorialähtöisessä analyysissä tutkimustulokset uudistavat tai vahvistavat jo tiedettyä käsitystä tutkittavasta aiheesta.

6 KOKEMUKSET YHTEISTYÖN RAKENTAMISEN ASKELMERKEISTÄ

Tutkimuksen tulokset on koottu kehittämistehtävään osallistuneiden perhehoitajien ja sosiaalityöntekijöiden palautelomakkeista. Osallistujina olivat viisi perhehoitajaa ja viisi sijaishuollon sosiaalityöntekijää. Kaikki kehittämistehtävään osallistuneet palauttivat palautelomakkeen (Liite 1). Taustakysymyksinä perhehoitaja-sosiaalityöntekijä-pareilta kartoitettiin heidän keskinäisen yhteistyön alkamisen ajankohtaa. Kaksi paria oli aloittanut yhteistyön 1–4 kuukautta sitten, kaksi paria 5–6 kuukautta sitten ja yksi pari 7–8 kuukautta sitten. Yhteistyön rakentamisen askelmerkkien testaamiseen suositeltiin vähintään kahden tapaamisen toteuttamista. Kolmen parin kohdalla keskinäisiä tapaamisia toteutui kaksi kertaa ja yhden parin kohdalla kolme kertaa. Yhden parin kohdalla tapaaminen jäi yhteen kertaan. Osallistujilla oli mahdollisuus tavata toisiaan sekä lähi- että etätapaamisten muodossa. Suosituksena pidettiin vähintään yhden tapaamisen toteuttamista lähitapaamisena. Kahden parin kohdalla kummatkin tapaamiset toteutuivat lähitapaamisina, yhden parin kohdalla toinen tapaamisista toteutui lähi- ja toinen etätapaamisena ja yhden parin kohdalla tapaamiset toteutuivat kahden tapaamisen osalta etätapaamisena ja yhden tapaamisen osalta lähitapaamisena. Yhden parin kohdalla tapaaminen toteutui yhtenä etätapaamisena.

Tuloksia koskevissa luvuissa ja niissä käytetyissä suorissa lainauksissa on eritelty kehittämistehtävään osallistuneet satunnaisesti jaettujen numeeristen koodien mukaan. Osallistujien numeerisella ilmauksella on pyritty lisäämään saatujen tulosten luotettavuuden näkökulmaa. Suorissa lainauksissa on toisinaan tuotu esiin, onko kyseessä perhehoitaja vai sosiaalityöntekijä. Tuolloin osallistujan roolin erittely on arvioitu avaavan osallistujan roolin näkökulmaa.

6.1 Tunteminen, luottamus, sitoutuminen ja vastavuoroisuus

Tässä luvussa tarkastellaan kehittämistehtävän ensimmäistä tutkimuskysymystä: miten perhehoitajat ja sijaishuollon sosiaalityöntekijät kokevat yhteistyön rakentamisen askelmerkit. Luvussa tarkastellaan kehittämistehtävään osallistuneiden kokemuksia erityisesti siitä näkökulmasta, toivatko yhteistyön rakentamisen askelmerkit keskinäiseen yhteistyöhön lisäarvoa vai ei. Tuloksissa avataan yhteistyötä vahvistaneita tekijöitä sekä tehdään katsaus myös niitä estäviin tekijöihin. Lisäksi tarkastellaan osallistujien kokemuksia yhteistyön rakentamisen askelmerkkien hyödyistä. Luvussa avataan jokainen yhteistyön rakentamisen askelmerkki erikseen. Saaduista tuloksista on koottu yhteenveto ja analyysirunko taulukon muotoon (Liite 2). Siinä on nostettu esiin tuloksista saadut yhteistyötä vahvistavat sekä estävät tekijät. Vahvistavia tekijöitä on kuvattu pelkistettyjen ilmaisujen kautta, joista on muodostettu niitä kuvaavia alaluokkia. Alaluokat sisältyvät pääluokkiin, joilla tässä yhteydessä tarkoitetaan yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä.

Tunteminen

Tuntemisen teema piti sisällään tutustumisen, tehtävien ja osaamisen hahmottamisen sekä tarpeiden ja odotusten ymmärtämisen näkökulmat ja näistä keskustelemisen. Palautelomakkeessa osallistujilta kysyttiin, olivatko edellä mainitut tekijät lisänneet heidän keskinäistä tuntemistaan ja mikäli he olivat näin kokeneet, pyydettiin heitä kuvaamaan tätä.

Riippuen yhteistyön vaiheesta, yhteiset toteutuneet keskustelut koettiin alkuna tutustumiselle ja niiden koettiin lisänneen keskinäistä tuntemista. Toisaalta niiden koettiin vahvistaneen jo olemassa olevaa keskinäistä tuntemista ja yhteistyötä:

” Mielestäni lisäsi, sillä automaattisesti ei ole aikaisemmin tullut pohtineeksi yhdessä perhehoitajan kanssa kyseisiä teemoja” (10)

” Ei oikeastaan lisännyt, mutta vahvisti jo aivan yhteistyön alkumetreiltä ollutta tuttuuden ja yhteistyön helpon sujumisen tunnetta. Toki siinä myös toiseen tutustuu, kun tapaamisia on enemmän ja myös tällaisia epävirallisia tapaamisia.” (6)

Tutustumista ja tuntemista vahvistavana tekijänä koettiin rohkeus jakaa ja avata itsestä jotain oman tehtävänkuvan lisäksi. Tämän arvioitiin lisäävän keskinäistä ymmärrystä, avoimuutta ja luottamusta sekä tuovan yhteistyöhön samanarvoisuutta. Tutummalle ihmiselle koettiin olevan helpompaa kertoa omista toiveista ja mielipiteistä. Kaksi perhehoitajaa kuvaili tutustumista seuraavasti:

” ...kun avataan puolin ja toisin elämäämme, lisää sen samalla viivalla olemista ihmisenä...perhehoitajalla monesti käsitys että sosiaalityöntekijät osaavat kaiken, tietävät kaiken ja ovat tässä hommassa ylempänä tietojensa kanssa. Arastellaan ja jännitetään, unohdetaan tai ei tiedosteta ehkä että heilläkin on oma polkunsu elämässä ja ovat muutakin kuin

sosiaalityöntekijöitä...uskon, että tällöinen tutustuminen alkuun auttaisi varmasti avoimeen ja luottamukselliseen yhteistyöhön.” (9)

” Yhteistyökumppaniin tutustuminen helpottaa kaikin puolin yhteydenpitoa, kun oppii ymmärtämään toista paremmin. Keskusteluyhteys paranee kun tutustuu toiseen muutenkin kuin vain ongelmatilanteessa tms. toimenpiteitä vaativissa yhteydenotoissa” (7)

Osa sosiaalityöntekijöistä toi esiin kokemuksiaan asioiden jakamisesta oman työroolin ulkopuolelta:

” ...ehkä tämä lisäsi rohkeutta tuoda esiin asioita vaikka itsestä mitä ei muuten luontevasti avaa esim. aiempaa työkokemustaan jne.” (4)

Tehtävien ja osaamisen hahmottamiseen liittyen osallistujat pitivät tärkeänä molemminpuolisen tiedon, tunneyhteyden ja ymmärryksen jakamista tehtävänkuvista ja rooleista. Eräs sosiaalityöntekijä pohti omaan tehtävänkuvansa liittyvää vallan ja hyväntahtoisuuden / tuen ja kontrollin ristiriitaa ja tässä ymmärretyksi tulemisen kokemusta:

” Rooleista puhuessa, koin tulleeni ymmärretyksi vallan ja hyväntahtoisuuden ristiriidasta. Toisaalta perhehoitaja on niin kokenut, että ymmärtää tämän sosiaalityöntekijän roolien vastakkainasettelun. Mutta nyt se tuli ääneen puhutuksi.” (2)

Tarpeiden ja odotusten ymmärtämisen osalta esiin nousi reflektion merkitys. Yhteiset keskustelut olivat muun muassa tuoneet tilaa uusille oivalluksille vahvistaa olemassa olevaa yhteistyötä. Reflektiivisyyden koettiin kohdistuvan sekä itseen että keskinäiseen yhteistyöhön:

”...Oli avartavaa pohtia esimerkiksi omaa tapaansa toimia ja miettiä miten sovimme yhteistyöhön yhdessä.” (10)

Tuntemista ja tutustumista estävänä tekijänä nousi esiin kokemus siitä, että tuntemattoman henkilön kanssa oli ollut vaikeaa päästä syvälliseen keskusteluun. Lisäksi keskustelun ylläpitäminen yhteistyön teemassa koettiin paikoin haastavaksi. Keskustelu saattoi herkästi siirtyä sijoitetun lapsen asiaan, ja vaati palauttamista takaisin yhteistyön teeman ääreen.

Luottamus

Luottamuksen teema sisälsi hyväntahtoisuuden ja haavoittuvuuden ilmaisemisen näkökulmat ja näistä keskustelemisen. Palautelomakkeessa osallistujilta kysyttiin, olivatko edellä mainitut tekijät lisänneet heidän keskinäistä luottamustaan ja mikäli he olivat näin kokeneet, pyydettiin heitä kuvaamaan tätä.

Tulosten mukaan hyväntahtoisuudesta ja haavoittuvuuden ilmaisemisesta keskustelun koettiin vahvistaneen keskinäistä luottamusta. Tunteiden avaaminen sekä keskinäinen ymmärtäminen

kytkeytyivät hyväntahtoisuuden kokemukseen. Samoin nousi esiin luottamuksesta ääneen puhuminen ja sen sanoittamisen merkityksellisyys. Hyväntahtoisuutta kuvaavina ja sitä ylläpitävinä tekijöinä korostuivat myönteisen palauttaan antaminen sekä kannustaminen. Sosiaalityöntekijä ja perhehoitaja kuvasivat edellä mainittujen tekijöiden toteuttamista seuraavasti:

”...meillä nousi keskusteluun esim. palautteen antamisen merkitys ja toivon että osaan riittävästi antaa hyvää palautetta perheille ja kannustaa häntä eteen tulevilla haasteellisemmissä paikoissa” (4)

” Arvostan kovasti sosiaalityöntekijän työtä ja yritän muistaa kiittää aina annetuista neuvoista ja ajasta.” (3)

Haavoittuvuuden ilmaisemista mahdollistavaksi tekijäksi muodostui turvan ja hyväksynnän kokemus yhteistyösuhteessa. Perhehoitajat toivat esiin luottamuksen vahvistuneen muun muassa uskalluksena olla enemmän oma itsensä sekä ilmaista itseään:

” Keskusteluyhteys syveni, ja omien ajatusten ja toiveiden kertominen helpottuu, kun luottamus kasvaa. Lisäksi oppii toisen kommunikointitavasta, ja uskaltaa kysyä helpommin jos jokin kuulostaa oudolta tai jopa vääraltä omaan korvaan.” (5)

Turvan ja hyväksynnän kokemukseen liittyen esiin nousivat myös näkökulmat inhimillisyydestä sekä epävarmuuden sallimisesta sekä luvasta olla asioista eri mieltä:

” Tiettyä ymmärtäväisyyttä ja riittämättömyyden kokemusta jaettiin ja koen, että se vahvistaa mahdollisia tulevia haastavia aikoja ajatellen...pyrin myös osaltani tuomaan mahdollisuuden olla epävarma ja että tärkeä yhdessä etsiä ratkaisuja, eikä soist:lläkään aina ole valmiita ainoita oikeita ratkaisuja – todellakaan.” (4)

” Luottamus lisääntyi siihen, että asioista voidaan puhua suoraan ja asioista oikeilla nimillä. Joistain asioista voidaan jopa olla eri mieltä, mutta sitä ei oteta henkilökohtaisesti vaan jopa rikkautena, joka tuo erilaisia näkö-/tulokulmia asioihin.” (6)

Luottamuksen rakentumisesta estäneeksi tekijäksi nousi esiin keskustelun jääminen pinnalliseksi.

Sitoutuminen

Sitoutumisen teema kytkeytyy yhteistyön hyötyyn ja merkitykseen, osaamisen ja taitojen arvostukseen sekä sovittujen asioiden tekemiseen. Palautelomakkeessa osallistujilta kysyttiin, olivatko edellä mainitut tekijät lisänneet heidän sitoutumistaan ja mikäli he olivat näin kokeneet, pyydettiin heitä kuvaamaan tätä. Yhteistyön hyötyä ja merkitystä tarkastellaan laajemmin sitä koskevassa luvussa 6.2.

Sekä perhehoitajien että sosiaalityöntekijöiden vastauksissa nousi esiin keskinäisen ammattitaidon arvostaminen. Eräs sosiaalityöntekijä koki arvostuksen perhehoitajaa kohtaan vahvistuneen kuultuaan heidän tarinastaan, ryhtymisestäään perhehoitajiksi sekä heidän aikaisemmista sijoitusten

kokemuksistaan. Sovittujen asioiden tekemiseen liittyen vahvistavana tekijänä esiin nousi osallistujien keskinäinen ymmärrys ja luottamus tehtävien hoitamisesta. Sitoutumisen arvioitiin vahvistuneen omakohtaisesti, mutta myös luottamuksena molemminpuoliseen sitoutumiseen. Edesauttavina tekijöinä tässä olivat muun muassa keskusteluyhteyden syveneminen sekä yhteisen ymmärryksen jakaminen tehtävien tunnollisesta ja vastuullisesta hoitamisesta:

”Tärkeintä on asioiden hoitaminen ja että voi luottaa, että asiat hoidetaan puolin ja toisin.” (3)

Yksittäiseen vastaukseen viitaten, sitoutumista ei ollut koettu lisääntyneen, sillä sitoutumisen ja molemminpuolisen arvostamisen arvioitiin toteutuneen jo yhteistyösuhteen alusta saakka.

Vastavuoroisuus

Palautelomakkeessa osallistujilta kysyttiin, lisääntyikö vastavuoroisuus yhteisten keskusteluiden myötä ja mikäli he olivat näin kokeneet, pyydettiin heitä kuvaamaan tätä.

Osa vastanneista koki vastavuoroisuuden vahvistuneen yhteisissä vuorovaikutustilanteissa. Vastavuoroisuutta edesauttaneina tekijöinä korostuivat luottamus ja toisen tunteminen. Vastavuoroisuutta vahvistavina tekijöinä nousi esiin avoin ja läsnä oleva vuorovaikutus sekä myönteinen ilmapiiri. Osa koki vastavuoroisuuden olleen jo aikaisemmin hyvin toimivaa. Toteutuneiden keskusteluiden myötä nousi kuitenkin esiin pyrkimys vahvistaa jo olemassa olevaa vuorovaikutusta avoimempaan ja läsnä olevampaan suuntaan.

Vuorovaikutustilanteet toimivat vastavuoroisuuden sekä keskinäisen, myönteisen yhteyden vahvistajina. Tästä esimerkkeinä olivat yhteydenottamisen luontevuus ja helppous, vuorovaikutustilanteissa viihtyminen sekä yhteiset toteutuneet keskustelut:

”...mitä enemmän keskusteluja käytiin, niin sitä samanhenkisempinä toisiamme pidettiin ja toisemme nähtiin, jolloin yhteistyötä on helppoa ja luottamuksellista rakentaa. Vahvoista juurista kasvaa tukeva puu.” (6)

6.2 Toimintamallin hyöty keskinäisessä yhteistyössä

Yhteistyön hyöty liittyy sitoutumisen teemaan ja yhteistyön merkityksellisyyden kokemukseen. Palautelomakkeessa osallistujilta kysyttiin, oliko yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä ollut hyötyä keskinäisen yhteistyön rakentamisessa. Kaikki osallistujat kokivat yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä olleen heille hyötyä. Yhteisten keskusteluiden koettiin toisaalta vahvistaneen keskinäistä yhteistyötä sekä toisaalta tuoneen näkyväksi sen, mikä yhteistyössä jo toimii hyvin.

Yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä saatu hyöty voitiin jakaa neljään eri osa-alueeseen: yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä vahvistava, yhteistyön käytäntöä vahvistava, yhteistyön nykytilaa todentava / vahvistava sekä yhteistyön ja tehtävänkuvan tarkoitusta vahvistava / ylläpitävä (Kuvio 2). Yhteistyön rakentamisen askelmerkkien osa-alueiden arvioitiin vahvistuneen yhteistyössä. Nämä näkyivät erityisesti keskinäisen tuntemisen ja luottamuksen, tiedon ja ymmärryksen, tunneyhteyden, vuorovaikutuksen sekä sitoutumisen vahvistumisina. Keskinäisen tuntemisen ja luottamuksen vahvistuminen näkyivät muun muassa helppoutena ja luottavaisuutena keskustella eri asioista. Tuntemisen näkökulma korostui erityisesti silloin, kun aikaisempaa tuttuutta ei ollut vielä yhteistyössä muodostunut. Tietoa ja ymmärrystä vahvistavina tekijöinä koettiin ymmärryksen lisääntyminen yhteistyöhön liittyvistä teemoista. Tunneyhteyttä vahvistavina tekijöinä nousi esiin herkkyyden vahvistuminen toisen huomioimiseen ja kuuntelemiseen, ja vuorovaikutusta vahvistavina tekijänä koettiin olleen yhteistyössä toteutunut keskusteluyhteyden ja avoimuuden vahvistuminen. Sitoutumisen koettiin myös vahvistuneen. Toisena hyötyä kuvaavana osa-alueena yhteistyön rakentamisen askelmerkit koettiin yhteistyön käytäntöä vahvistavana pohjana ja mallina. Tässä yhteydessä vastauksista esiin nousi huomio siitä, kuinka toimintamalli toimii alkuna yhteistyölle, rakentuen kuitenkin ajan kanssa ja keskinäisen sitoutumisen myötä.

Aikaisempiin yhteistyön rakentamisen askelmerkkien kokemuksiä kuvaaviin vastauksiin viitaten, yhteistyön rakentamisen askelmerkit koettiin toimivan myös yhteistyön nykytilaa todentavana ja /tai sitä vahvistavana toimintamallina. Yhteiset keskustelut olivat tuoneet näkyväksi sen, mikä yhteistyössä on jo toimivaa ja mihin puolestaan olisi suotavaa kiinnittää yhteistyössä jatkossa huomiota. Neljänneksi hyötyä kuvaavaksi osa-alueeksi muodostui yhteistyön ja tehtävänkuvan tarkoitusta vahvistava / sitä ylläpitävä näkökulma. Osallistujien vastauksissa korostui lapsen edun toteutuminen yhteistyötä ja työn tarkoitusta ohjaavana tekijänä. Lapsen edun katsottiin korostuvan erityisesti luottamusta ja sitoutumista koskevissa teemoissa, mutta ulottuvan laajemmin koskemaan lapsen asioissa toteutuvaa yhteistyötä. Näissä yhteyksissä jaettu ymmärrys lapsen edun toteutumisesta korostui:

” Lapsen edun toteutuminen on viime kädessä yhteistyönkin kantava voima, että lähipiiri ja verkosto voivat toimia lapsen parhaaksi sosti luotsaamana. Yhteisistä sopimuksista kiinni pitäminen ja rajojen asettaminen vaatii kaikilta osaamista ja yhteisesti jaettua ymmärrystä lapsen edun toteutumisesta.” (4)

” Luottamus lisääntyi myös sen osalta, että oikeasti aidosti työskennellään ja tehdään yhteistyötä lapsen asioissa ja lapsen parhaaksi, lapsi työskentelyn keskiössä.” (6)

Kuvio 2. Yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä saatu hyöty.

6.3 Toimintamalli yhteistyön rakentamisen tukena ja osana lastensuojelun rakenteita

Tässä luvussa tarkastellaan kehittämistehtävän toista tutkimuskysymystä: miten yhteistyön rakentamisen askelmerkit voisi toimia sijaishuollon sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyösuhteen rakentamisen tukena sekä osana hyvinvointialueen lastensuojelun rakenteita. Palautelomakkeessa osallistujilta kysyttiin voisiko yhteistyön rakentamisen askelmerkit toimia yhteistyön rakentamisen tukena ja osana lastensuojelun rakenteita ja mikäli he olivat näin kokeneet, pyydettiin heitä kuvaamaan tätä.

Kaikki vastanneet kokivat yhteistyön rakentamisen askelmerkkien voivan toimia yhteistyön rakentamisen tukena sekä osana lastensuojelun rakenteita. Hyödynnettävyyden koettiin toimivan erityisesti sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyösuhteen alussa. Toimintamalli ja siinä käsiteltävät asiat koettiin hyvänä ohjeena keskinäistä tutustumista ja yhteistyösuhdetta aloittaessa. Yhteistyösuhteen alkuun liittyvinä tilanteina nousivat esiin muun muassa uuden sijoituksen alkaminen, uuden perhehoitajan aloittaminen tehtävässään tai sosiaalityöntekijän vaihtuminen. Käsiteltävät teemat koettiin olevan hyviä ajatusten ja keskustelujen virittäjiä. Yhteistyön rakentamisen askelmerkkien koettiin sopivan myös sosiaalityöntekijän perehdytysvaiheeseen ja tueksi yhteistyösuhteiden muodostamiseen. Vastauksista nousi esiin toimintamallin voivan tuoda sosiaalityöhön ja yhteistyösuhteiden muodostamiseen uutta sisältöä, jäsenystä ja laadun taetta. Lisäksi toimintamallin koettiin voivan toimia tukena yhteistyöhön liittyvissä erinäisissä haasteissa

tai pulmakohdissa:

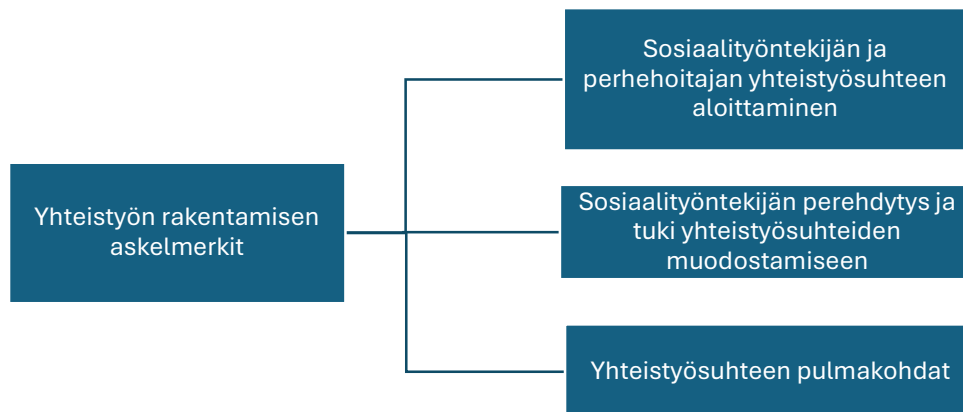
” Tilanteessa, jossa työntekijät ovat usein vaihtuneet ja perhehoitajalla ehkä on sen vuoksi haastavaa lähteä yhteistyöhön jälleen uuden sost:n kanssa...tai jos jostain syystä vain on jommalla kummalla se tunne, että yhteistyö ei jollain lailla aivan toivotulla tavalla toimi, niin voisi ottaa tällaisen valmiin mallin työstöön.” (6)

Tuloksista nousi esiin toimintamalliin käytettävän ajan rajallisuus. Toisaalta keskustelujen koettiin lisänneen tietoisuutta sekä vaikuttavuutta keskinäiseen yhteistyöhön, ja siten myös valmiutta käyttää aikaa yhteistyön teemojen huomioimiseen:

” Kovin paljon aikaa tälle työstölle ei kuitenkaan ole. Lapsen asiat lähtevät viemään suhdetta eteenpäin ja ajan kanssa toisiin tutustuttua, näihin asioihin voi palata.” (8)

” Kyseessä kuitenkin lyhyehkö tutustumisjakso, ja luottamus ja keskusteluyhteys selvästi on syventynyt, joten keskusteluihin käytetty aika on hyvin käytettyä aikaa.” (7)

Kuvioon 3 on koottu osallistujien kokemukset yhteistyön askelmerkkien hyödynnettävyydestä sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyön tukena sekä osana lastensuojelun rakenteita.

Kuvio 3. Yhteistyön rakentamisen askelmerkkien hyödynnettävyys

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tässä kehittämistehtävässä testattiin yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä viidellä perhehoitaja-sosiaalityöntekijä parilla. Kehittämistehtävässä tarkasteltiin osallistujien kokemuksia toimintamallista sekä sen hyödynnettävyyttä yhteistyön tukena ja osana lastensuojelun rakenteita. Kehittämistehtävän aineisto kerättiin osallistujilta toimintamallin testaamisen jälkeen kerätyillä palautelomakkeilla. Seuraavaksi tutkimuskysymysten kautta perehdytään saatuihin tutkimustuloksiin sekä peilataan niitä teoriaan ja aikaisempien tutkimusten kautta saatuun tietoon.

Kehittämistehtävän teoreettisena viitekehyksenä oli verkostotyö sekä dialoginen vuorovaikutus. Verkostotyö määritettiin luottamus pohjaiseksi ja vastavuoroiseksi yhteistyöksi toimijoiden välillä, jossa ytimen muodostavat tunteminen, luottamus ja sitoutuminen. Nämä kytkeytyvät sekä vaikuttavat toinen toisiinsa muodostaen toisiaan vahvistavan kehän (Järvensivu 2019, 13, 61–62). Kehittämistehtävässä Järvensivun (2019) edellä kuvaamaa luottamus pohjaista ja vastavuoroista yhteistyötä vahvistettiin dialogisella vuorovaikutuksella. Yhteistyön rakentamisen askelmerkit pohjautuvat edellä mainittuun verkostotyön ytimen jaotteluun. Tulosten mukaan yhteistyön rakentamisen askelmerkeissä verkostotyön elementit sekä dialoginen vuorovaikutus kytkeytyivät toisiinsa teoreettisen viitekehyksen mukaisesti.

Kehittämistehtävän ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli: miten sijaishuollon sosiaalityöntekijät ja perhehoitajat kokivat yhteistyön rakentamisen askelmerkit. Tässä tarkasteltiin erityisesti sitä, olivatko yhteistyön rakentamisen askelmerkit tuoneet lisäarvoa yhteistyöhön (Liite 2).

Tuntemista koskeva askelmerkki oli jaettu tutustumiseen, tehtävien ja osaamisen hahmottamiseen sekä tarpeiden ja odotusten ymmärtämiseen. Edellä mainituista teemoista käyty keskustelut olivat pääosin lisänneet perhehoitajien ja sosiaalityöntekijöiden keskinäistä tuntemista tai vahvistaneet jo olemassa olevaa yhteistyösuhdetta. Tutustumista vahvistavaksi tekijäksi nousi samanarvoisuuden kokemus. Tässä tärkeänä pidettiin asioiden jakamista oman tehtävänkuvan lisäksi. Tämän koettiin lisänneen keskinäistä ymmärrystä ja avoimuutta. Järvensivu (2019, 66–67, 234) ja Mönkkönen (2018, 3, 113) ovat nostaneet esiin tutustumisen merkityksen oman toimijuuden takaa ja todenneet tämän vahvistavan yhteistyössä vastavuoroisuutta sekä korostavan ihmisyyden ja arvostavan kohtaamisen merkitystä. Tehtävien ja osaamisen hahmottamista vahvistavaksi tekijäksi muodostui keskinäisen tiedon, tunneyhteyden ja ymmärryksen vahvistuminen. Nämä tekijät korostuivat

tehtävänkuvien ja roolien avaamisen yhteydessä. Ymmärryksen koettiin vahvistuneen muun muassa sosiaalityöntekijän monitahoisesta ja paikoin ristiriitaisesta roolista perhehoidon tuen ja ohjauksen sekä toisaalta valvonnan ja kontrollin toteuttajana. Sosiaalityöntekijän monitahoinen rooli yhteistyössä on tunnustettu myös tutkimusten ja kirjallisuuden kautta (Pålsson 2023; Lotty 2021; Jokinen 2016, 147). Lottyn (2021) mukaan sosiaalityöntekijän monitahoinen rooli voi olla riskitekijänä luomaan epätasapainoa vuorovaikutussuhteeseen. Kehittämistehtävän tuloksiin viitaten, roolien avaaminen sekä tiedollisella että tunnetasolla oli lisännyt keskinäistä ymmärrystä ja ymmärretyksi tulemista tehtävänkuvien ja roolien suhteen. Tuntemisen teemassa tarpeita ja odotuksia vahvistavaksi tekijäksi nousi esiin reflektio ja sen toteutuminen sekä itsessä että keskinäisessä yhteistyössä. Dialogisessa vuorovaikutuksessa olennaista on valmius omien näkökulmien tarkasteluun, toisen näkemysten vastaanottamiseen sekä yhteisten ajatusten ja ymmärryksen kehittämiseen (Mönkkönen 2018, 13–14; Roos & Mönkkönen 2015, 38).

Yhteistyön rakentamisen askelmerkeissä luottamusta koskeva teema oli jaettu hyväntahtoisuuteen sekä haavoittuvuuden ilmaisemiseen. Samoin kuin tuntemista koskevassa askelmerkissä, myös luottamuksen kokemusta vahvistavina tekijöinä koettiin tunteiden jakaminen ja keskinäisen ymmärryksen toteutuminen. Hyväntahtoisuutta vahvistavina tekijöinä nousivat esiin myönteisen palautteen antaminen sekä kannustaminen. Haavoittuvuuden ilmaisemista vahvistavina tekijöinä korostui puolestaan turvan ja hyväksynnän kokemus. Tässä tärkeänä koettiin uskallusta ilmaista itseään ja olla oma itsensä. Lisäksi tärkeänä pidettiin lupaa olla yhteistyösuhteessa epävarma sekä eri mieltäkin asioista. Järvensivun (2019, 83, 90, 104) mukaan yhteistyön osapuolten luottaessa toisiinsa, uskalletaan olla haavoittuvia, ja mikäli keskinäinen uskallus haavoittuvuuden ilmaisemiseen toteutuu, uskalletaan yhteistyössä myös edetä kohti epävarmuutta sekä uuden oppimista.

Yksittäisinä tuntemista ja luottamuksen rakentamista estävinä tekijöinä nousi esiin syvälliseen keskusteluun pääseminen uuden ja tuntemattoman yhteistyökumppanin kanssa ja toisaalta syvällisen keskustelun tason ylläpitäminen. Lisäksi keskustelun ylläpitäminen yhteistyön teemassa koettiin paikoin vaikeana, sillä keskustelu oli siirtynyt herkästi sijoitetun lapsen asioihin. Nämä yksittäiset kokemukset ovat tärkeitä huomioida toimintamallia käytäntöön ottaessa ja sitä kehittäessä.

Sitoutumisen teema oli jaettu yhteistyön merkityksen / hyödyn kokemukseen, osaamisen ja taitojen arvostamiseen sekä sovittujen asioiden tekemiseen. Kaikki kehittämistehtävään osallistuneet kokivat yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä olleen heille hyötyä. Koettu hyöty voitiin jakaa

neljään osa-alueeseen; yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä vahvistava, yhteistyön käytäntöä vahvistava, yhteistyön nykytilaa todentava / vahvistava sekä yhteistyön ja tehtävänkuvan tarkoitusta vahvistava / ylläpitävä (Kuvio 2). Yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä esiin nousseina hyötyinä koettiin keskinäisen tuntemisen ja luottamuksen, tiedon ja ymmärryksen, tunneyhteyden sekä vuorovaikutuksen ja sitoutumisen vahvistuminen. Muukkosen (2015, 20, 22, 25–26, 28–29; 2016, 241, 243, 247–248, 250–251) tutkimuksessa yhteistyön rakentuminen liitettiin luottamuksen kokemukseen ja sen mahdollistamaan sitoutumiseen. Oikea ja tarpeenmukainen tieto, arvostava vuorovaikutus, mielipiteiden kuunteleminen, tunnetasolla tueksi asettuminen sekä myönteinen palaute vahvistivat yhteistyöhön sitoutumista sekä luottamusta. Koetun hyödyn arvioitiin tuovan sitoutumista yhteistyöhön. Edellä mainitut tutkimustulokset vaikuttaisivat olevan linjassaan kehittämistehtävän tulosten kanssa. Kehittämistehtävässä yhteistyön rakentamisen askelmerkit koettiin myös käytäntöä vahvistavana sekä yhteistyön nykytilaa todentavana ja/tai sitä vahvistavana toimintamallina. Yhteistyön merkitystä lisäävänä tekijänä nousi esiin yhteistyön ja tehtävänkuvan tarkoitusta vahvistava ja/tai sitä ylläpitävä osa-alue. Tässä lapsen edun toteutuminen nousi yhteistyötä ohjaavana tekijänä esiin. Tämä tulos nostaa esiin lastensuojelun keskeisten periaatteiden (LsL 4.§) ensisijaisen huomioimisen ja sen toteutumisen yhteistyötä tehdessä. Lotty (2021) vahvistaa tätä näkökulmaa ja tuo esiin sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyön tavoitteena olevan turvan, pysyvyyden ja tuen tarjoaminen lapselle. Hän myös toteaa yhteistyön rakentamisen vaikuttavan perhehoidon vakauteen ja vaikuttavuuteen. Sitoutumisen teemassa keskinäistä osaamista ja taitojen arvostamista vahvisti keskinäinen ammattitaidon arvostaminen. Sovittujen asioiden tekemistä vahvisti puolestaan keskinäinen ymmärrys ja luottamus tehtävien vastuullisesta hoitamisesta ja molemminpuolisesta sitoutumisesta. Yhteisistä sopimuksista kiinni pitämistä pidettiin tärkeänä. Järvensivu (2019, 99, 100, 103, 186) vahvistaa saatuja tuloksia ja toteaa, että yhteistyössä on kyse toimintaan sitoutumisesta sekä lupauksista kiinni pitämisestä. Merkityksellisyyden kokemukset tuovat vahvistusta yhteistyöhön sitoutumiseen.

Vastavuoroisuutta koskevassa teemassa sitä vahvistavana tekijänä koettiin olevan avoin ja läsnä oleva vuorovaikutus sekä myönteinen ilmapiiri. Tässä korostui molemminpuolinen kuunteleminen ja toisen huomioiminen, vuorovaikutustilanteissa viihtyminen sekä tiivis yhteydenpito. Esiin nousi myös samanhenkisyyden vahvistuminen. Lottyn (2021) tutkimus vahvistaa saatuja tuloksia todeten yhteistyön perustuvan molemminpuoliseen kunnioittamiseen, luottamukseen sekä aktiiviseen osallistumiseen. Järvensivun (2019, 107–109) mukaan yhteistyön ja siinä toteutuvan vastavuoroisuuden hyötyinä on muun muassa tiedon, ymmärryksen ja osaamisen jakaminen, yhteinen oppiminen sekä me-hengen muodostuminen. (Järvensivu 2019,107–109).

Kehittämistehtävän toisena tutkimuskysymyksenä oli: miten yhteistyön rakentamisen askelmerkit voisi toimia sijaishuollon sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyösuhteen rakentamisen tukena sekä osana hyvinvointialueen lastensuojelun rakenteita. Kaikki osallistujat kokivat yhteistyön rakentamisen askelmerkkien voivan toimia keskinäisen yhteistyösuhteen rakentamisen tukena sekä osana lastensuojelun rakenteita. Lähtökohtaisesti yhteistyön rakentamisen askelmerkkien käyttö koettiin hyvänä mallina toteutettavaksi yhteistyösuhteiden alussa, mutta joustavasti myös muissa yhteistyön rakentamiseen liittyvissä kohdissa, kuten sosiaalityöntekijän perehdyttämisvaiheessa ja tukena uusia yhteistyösuhteita muodostaessa sekä sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyöhön liittyvissä pulmakohdissa. Toimintamallin käyttö liitettiin myös osaksi sosiaalityön laadun varmistamista. Yhteistyön hyötyä koskevassa kappaleessa toimintamallin kuvailtiin toimineen myös eräänlaisena arviointivälineenä nykyhetken yhteistyön tilaa määriteltäessä ja toisaalta sen todettiin tuoneen vahvistusta olemassa olevaan yhteistyösuhteeseen. Toimintamallin voitaisiin siten todeta olevan käyttökelpoinen ja informatiivinen joustavasti yhteistyön eri vaiheissa. Toimintamallin käytön tunnistettiin olevan yhteydessä käytettävissä olevaan aikaresurssiin, mutta toisaalta koettiin sen myönteinen vaikuttavuus jo lyhyen ajan käytännön toteuttamisella.

Kehittämistehtävän tulosten voidaan todeta vahvistaneen tiedettyä käsitystä tutkittavasta aiheesta sekä tuoneen vahvistusta yhteistyön rakentamisen askelmerkkien ydinteemoihin. Teoreettinen viitekehys huomioiden toimintamallin teemat kytkeytyivät tiiviisti toisiinsa. Tulokset nostivat esiin myös toimintamallia täydentäviä sekä sitä vahvistavia ja estäviä tekijöitä (Liite 2). Sitoutumisen teemaan kytkeytynyt osallistujien kokema hyöty (Kuvio 2) osoittaa toimintamallin merkityksellisyyden osana sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteistyön rakentamista sekä sen ylläpitämistä. Tulokset osoittivat myös toimintamallin käytettävyyden mahdollisuudet joustavasti sijaishuollossa toteutettavan yhteistyön eri vaiheissa ja tarkoituksissa (Kuvio 3). Yhteistyön rakentamisen askelmerkit koettiin hyvänä ohjeena yhteistyön rakentamiselle, ja toimintamallin käyttöön ottaminen yhteistyön rakentamisen tukena ja osana lastensuojelun rakenteita sai myönteisen ja kannustavan vastaanoton. Tulosten mukaan toimintamallin voidaan myös todeta avaavan yleisesti yhteistyön rakentamiseen ja yhteistyöhön tarvittavia elementtejä, sisältöä ja tarkoitusta. Tämä voi osaltaan tuoda tukea ja jäsenystä lainsäädännön ohjaaman yhteistyön velvoitteeseen ja sen toteuttamiseen.

Kehittämistehtävässä yksittäisinä huomioitavina kokemuksina nousi esiin haastavuus saavuttaa ja ylläpitää tapaamisilla keskustelun taso syvällisenä sekä kytkettynä yhteistyön teemaan. Tuloksia arvioitaessa, on huomioitavaa osallistujien käyneen toimintamallin läpi pääosin kahtena erillisenä tapaamisena. Samoin on huomioitava, että osalla pareista yhteistyö oli vasta alkanut, kun taas osalla

pareista yhteistyö oli käynnistynyt jo useampi kuukausi sitten. Tässä voidaan pohtia, oliko yhteistyön alkamisen ajankohdalla ja / tai toteutuneiden tapaamisten määrällä vaikutusta toimintamallin testaamiseen ja edellä mainittuihin kokemuksiin. Lisäksi on huomioitava, että kehittämistehtävään osallistui verrattain pieni kohdejoukko, jonka vuoksi yleistettäviä tuloksia ei voida tehdä.

Yhteistyön rakentamisen askelmerkkien käyttöönottoaminen on suunniteltu otettavaksi käyttöön matalalla kynnyksellä. Tämä kuitenkin vaatii organisaatiossa sopimista, suunnitelmaa sekä sitoutumista toimintamallin käyttöön ottamiseen. Tuloksissa nousi esiin kokemus toimintamalliin käytettävän ajan rajallisuudesta. Toimintamallin käyttöön ottaminen vaatii ajallisen resurssoinnin huomioimista, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan organisaation lupaa työntekijän ajan käyttöön yhteistyön rakentamisessa. Järvensivuun (2019, 99) viitaten, sitoutuminen liittyy myös toimijasta riippumattomiin, rakenteellisiin tekijöihin. Tuolloin pohdittavaksi nousee se, kuinka yhteistyön rakentaminen saadaan osaksi olemassa olevia rakenteita ja käytäntöjä, ja kuinka myös organisaation tasolla ollaan valmiita sitoutumaan niihin. Toimintamallin käytäntöön ottaminen edellyttää organisaation, johdon sekä työyhteisön myönteistä tahtotilaa sekä sen säännöllistä harjoittelua käytännön työssä. Kääriäiseen ja Muuriseen (2020, 7) viitaten, teoreettinen osaaminen voi jäädä hyödyntämättä, mikäli työkalujen käyttämistä ei ole harjoiteltu. Kehittämistehtävä palautetaan Etelä-Savon hyvinvointialueelle ja edelleen hyödynnettäväksi lastensuojelun sijaishuollon työhön. Kehittämistehtävän ja siitä saatujen tulosten toivotaan kannustavan hyvinvointialuetta toimintamallin käyttöön ottamiselle.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen luotettavuuteen on kiinnitetty huomiota läpi koko tutkimusprosessin. Luotettavuutta on pyritty ylläpitämään tutkimuksen toteuttamisen tarkalla kuvaamisella sekä huomioimalla siinä tutkimuksen eettiset kysymykset. Kehittämistyössä noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaista ohjetta ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisistä periaatteista sekä kunnioitetaan osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa ja oikeuksia (TENK 2019).

Kehittämistehtävän toteuttamista edeltävästi työnantaja myönsi kehittämistehtävälle tutkimusluvan. Aloitustapaamista ja käytännön toteutusta edeltävästi kehittämistehtävään osallistuville lähetettiin sähköpostitse ennakkotietona Pesäpuu ry:n julkaisu yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä sekä tiedote tutkimuksesta. Perhehoitajille lähetettiin myös suostumus kehittämistehtävään osallistumiseen tutustuttavaksi, jonka he allekirjoittivat aloitustapaamisen jälkeen, käytännön

toteuttamista edeltävästi. Sähköpostitse lähetetyssä tutkimustiedotteessa avattiin kehittämistehtävän tavoite ja tarkoitus, aineiston kohdejoukko sekä aineiston keruumenetelmä. Tiedotteessa todettiin kehittämistehtävään liittyvien järjestelyiden ja tulosten raportoinnin olevan luottamuksellisia. Tutkimustiedotteessa todettiin, että kehittämistehtävän raportoinnissa noudatetaan akateemisen kirjoittamisen käytänteitä kehittämistehtävään osallistuvien henkilöiden tunnistettavuuden poistamiseksi. Tiedotteessa tuotiin esiin, että kehittämistehtävän raporttiin on mahdollista sisällyttää suoria otteita yhteistyön askelmerkkien käytöstä kootuista palautteista, mutta tulokset julkaistaan siten, ettei yksittäistä tutkittavaa voi niistä tunnistaa. Suostumus kehittämistehtävään osallistumiseen-lomakkeessa sekä palautelomakkeessa tuotiin esiin kehittämistehtävään osallistumisen vapaaehtoisuus.

Aloitustapaamisessa tutkimustiedote ja tutkimuksen tarkoitus käytiin yhdessä läpi. Samoin kehittämistehtävän teoreettinen viitekehys sekä yhteistyön rakentamisen askelmerkit avattiin. Aloitustapaamisen jälkeen osallistujille lähetettiin tiedoksi sähköpostitse lastensuojelun laatusuositus (Lastensuojelun laatusuositus, STM, 2019) sekä siinä liitteenä olevat sijaishuollon laatukriteerit ja aloitustapaamisessa käytetty diamateriaali. Diamateriaaliin oli koottuna kehittämistehtävän teoreettinen tausta sekä yhteistyön rakentamisen askelmerkit. Käytännön toteuttamista edeltävällä tiedottamisella pyrittiin tarjoamaan osallistujille mahdollisimman tarkka kuva kehittämistehtävän tarkoituksesta, sen taustasta sekä käytännön toteuttamisesta, jotta osallistujilla muodostui tieto siitä, mihin he ovat osallistumassa. Osallistujien oli tarvittaessa mahdollista hyödyntää ennakoon saamiaan materiaaleja käytännön toteuttamisen vaiheessa.

Kehittämistehtävän käytännön toteuttamisen jälkeen kerätyssä palautelomakkeessa osallistuja antoi suostumuksensa siihen, että vastauksia voidaan hyödyntää tutkimustiedotteessa kuvatus tarkoituksen mukaisesti ja osana opiskelijan lopputyötä. Palautelomakkeessa tuotiin esiin palautteen antamisen olevan vapaaehtoista. Tiedotteessa todettiin tutkimusaineiston asianmukaisesta säilyttämisestä ja sen hävittämisestä. Aineiston luotettavuutta pyrittiin lisäämään liittämällä tutkimusraporttiin suoria lainauksia aineistosta. Lainaukset kirjattiin siten, ettei osallistujan tunnistetietoja ollut nähtävissä, vaan pelkkä osallistujan koodi. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi myös yhteiskehittämisen toteutuminen kehittämistehtävän eri vaiheissa sekä yliopiston käytettävissä oleva ohjaus.

Kokemukset yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä nostivat esiin lastensuojelun keskeisten periaatteiden ja lapsen edun näkökulman yhteistyön keskiöön ja sitä ohjaavaksi tekijäksi. Toimintamallin toteutuessa sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan välisessä yhteistyössä, voidaan

myönteisten vaikutusten arvioida ulottuvan myös perhehoitoon sijoitettuun lapseen ja tarjoavan myös hänelle mallin toimivasta, vastavuoroisesta ja yhteistyöhön sitoutuneesta yhteistyösuhteesta. Kehittämistehtävän myötä kiinnostus toimintamallin laajentamiseen sijoitetun lapsen ympärillä olevien muidenkin aikuisten väliseen yhteistyöhön heräsi. Pohdittavaksi nousi, kuinka ja millaisella laajuudella yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä voitaisiin hyödyntää laajemmin lapsen ympärillä olevien aikuisten keskinäisessä yhteistyössä. Entä vuorovaikutussuhteessa sijoitetun lapsen kanssa? Lapsinäkökulman mukaan ottaminen voisi avata tätä näkökulmaa. Lisäksi jatkotutkimusaiheena olisi kiinnostavaa saada arvioivaa tietoa toimintamallin vaikuttavuudesta liittyen sijoituksen suunnitelmalliseen toteuttamiseen.

LÄHTEET

Eronen, Tuija & Laakso, Riitta (2017) Vaativat tilanteet sijaishuoltotyössä. Teoksessa Enroos, Rosi, Mäntysaari, Mikko & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.) Mielekäs tutkimus. Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 141–163.

Hakkarainen, Pirjo & Kuukkanen, Maria & Piispanen, Hannu (2014) Parasta perhehoitoa. Perhehoidon tietopaketti. Perhehoitoliitto ry. Keuruun Lautupaino.

Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta & Pösö, Tarja (2014) Huostaanoton kuva suomalaisen tutkimuksen valossa. *Janus* vol 22 (3) 2014, 288–298.

Hänninen, Kaija & Poikela, Ritva (2016) Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Teoksessa Törrönen, Maritta, Hänninen, Kaija, Jouttimäki, Päivi, Lehto-Lundén, Tiina, Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus, 148–164.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf Viitattu 30.7.2024.

Jokinen, Arja (2016) Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa Törrönen, Maritta, Hänninen, Kaija, Jouttimäki, Päivi, Lehto-Lundén, Tiina, Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus, 138–147.

Järvensivu, Timo (2019) Verkostojen johtaminen. Opi ja etene yhdessä. Helsinki: Books on Demand.

Mönkkönen, Kaarina (2018) Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus.

Kääriäinen, Aino & Muurinen, Heidi (2020) Käytännön ja teorian yhdistäminen ammatillisessa työskentelyssä: Opas KäyTe-ryhmän ohjaamiseen. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja – Publications of the Faculty of Social Sciences, Nro 132, Helsingin yliopisto, Helsinki.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Leffler, Kimberly & Ahn, Haksoon (2022) Foster Parent Perspectives and Experiences with Public Child Welfare. *Journal of public child welfare*. Vol 16 (2) 2022, 233–248. <https://doi.org/10.1080/15548732.2021.1874592> Viitattu 14.6.2024.

Lotty, Maria (2021) Exploring Trauma-informed Foster Care as a Framework to Support Collaborative Social Worker - Foster Carer Relationships. *Irish Journal of Applied Social Studies*. Vol 21 (1) 2021, 34–51. <https://doi.org/10.21427/g1g5-6x52> Viitattu 14.6.2024.

Malja, Marjo & Puustinen-Korhonen, Aila & Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia (2019). Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö 2019:8. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y Viitattu 25.4.2024.

Muukkonen, Tiina (2016) Luottamus lastensuojelussa – monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen. Teoksessa Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura &

Muurinen, Heidi (toim.) (2016) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Helsinki: Unigrafia, 227–261.

Muukkonen, Tiina (2015) Luottamus lastensuojelussa. Monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen. Helsingin yliopisto. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaatintutkimus. www.sosnet.fi Viitattu 5.7.2024.

Perhehoitolaki 263/2015.

Pålsson, David (2023). Supervising a family or a service? Social worker approaches to foster care supervision in six Swedish authorities. Nordic social work research. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2023.2167854> Viitattu 14.6.2024.

Roos, Satu & Mönkkönen, Kaarina (2015) Ihmisiksi työssä. Työyhteisötaidoilla yhteistä vaikuttavuutta. Tallinna: UNIPress.

Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) (2016) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Helsinki: Unigrafia.

Saurama, Erja (2016) Sosiaalityön käytäntötutkimus ja pragmatismi. Teoksessa Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) (2016) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Helsinki: Unigrafia, 78-98.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Yhteistyön rakentamisen askelmerkit Pesäpuu ry (2023). Askelmerkkejä perhehoitajan ja perhehoidon työntekijän yhteistyön rakentamiseen <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2023/11/Yhteistyon-rakentamisen-askelmerkit.pdf> Viitattu 1.3.2024.

LIITTEET

Liite 1. Palautelomake

YHTEISTYÖN RAKENTAMISEN ASKELMERKIT- PALAUTELOMAKE

Olette testanneet yhteistyön rakentamisen askelmerkkejä perhehoitaja-sosiaalityöntekijä pareilla. Perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän yhteistyön askelmerkit tarkoittavat keskusteluja keskinäisestä yhteistyöstä ja niiden tarkoitus on tukea yhteistyön rakentamista. Yhteistyön askelmerkit ovat: tunteminen, luottamus, sitoutuminen ja vastavuoroisuus. Palauteen antamisen tukena voit käyttää oheista Pesäpuu ry:n julkaisua, jossa yhteistyön askelmerkit on avattu kokonaisuudessaan: Askelmerkkejä perhehoitajan ja perhehoidon työntekijän yhteistyön rakentamiseen <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2023/11/Yhteistyön-rakentamisen-askelmerkit.pdf>.

Vastaamalla tähän palautelomakkeeseen annan suostumukseni siihen, että vastauksiani voidaan hyödyntää tutkimustiedotteessa kuvatun tarkoituksen mukaisesti sekä osana opiskelijan lopputyötä. Kehittämistehtävään osallistuminen ja palautteen antaminen on vapaaehtoista.

Olen: perhehoitaja / sosiaalityöntekijä

Yhteistyömme on alkanut: _____ kuukautta sitten

Yhteisiä tapaamisia toteutui: _____ kertaa: lähitapaamisena _____ kertaa / etätapaamisena _____ kertaa

1. Lisäsikö tutustumisesta, tehtävien ja osaamisen hahmottamisesta sekä tarpeiden ja odotusten ymmärtämisestä keskustelu keskinäistä tuntemista? Jos lisäsi, niin miten?

2. Lisäsikö hyväntahtoisuudesta ja haavoittuvuuden ilmaisusta keskusteleminen keskinäistä luottamusta? Jos lisäsi, niin miten?

3. Lisäsikö keskustelu yhteistyön merkityksestä, osaamisen ja taitojen arvostuksesta sekä sovittujen asioiden tekemisestä sitoutumista? Jos lisäsi, niin miten?

4. Lisääntyikö vastavuoroisuus yhteisten keskustelujen myötä? Jos lisääntyi, niin miten?

5. Onko yhteistyön rakentamisen askelmerkeistä ollut sinulle hyötyä keskinäisen yhteistyön rakentamisessa?

6. Voisiko yhteistyön rakentamisen askelmerkit mielestäsi toimia yhteistyösuhteen rakentamisen tukena ja osana lastensuojelun rakenteita? Jos voisi, niin miten?

Kiitos palautteestasi!

Liite 2. Yhteistyötä vahvistavat ja estävät tekijät

YHTEISTYÖN RAKENTAMISEN ASKELMERKIT	VAHVISTAVAT TEKIJÄT	VAHVISTAVAT TEKIJÄT	ESTÄVÄT TEKIJÄT
<p>TUNTEMINEN</p> <p>Tutustuminen</p> <p>Tehtävien ja osaamisen hahmottaminen</p> <p>Tarpeiden ja odotusten ymmärtäminen</p>	<p>Samanarvoisuus</p> <p>Tieto, tunneyhteys ja ymmärrys</p> <p>Reflektio</p>	<p>- keskinäinen tutustuminen, tunteminen ja ymmärrys</p> <p>- ihmisenä samalla viivalla oleminen</p> <p>- rohkeus jakaa asioita itsestä, oman tehtävänkuvan lisäksi</p> <p>- molemminpuolinen tietäminen, ymmärrys, luottamus ja arvostus</p> <p>- käytännön asioista ja toimintamalleista sopiminen</p> <p>- tehtävänkuviiin ja rooleihin liittyvät tunteet ja niistä keskusteleminen</p> <p>-reflektiivisyyden vahvistuminen itseä sekä yhteistyötä kohtaan</p> <p>- käytännön oivallusten tekeminen yhteistyön vahvistamiseksi</p>	<p>- keskustelun ylläpitäminen yhteistyön teemassa</p> <p>- syvälliseen keskusteluun pääseminen</p>
<p>LUOTTAMUS</p> <p>Hyväntahtoisuus</p> <p>Haavoittuvuuden ilmaiseminen</p>	<p>Myönteinen palaute ja kannustaminen</p> <p>Turva ja hyväksyntä</p>	<p>- tunteiden ja ymmärryksen jakaminen</p> <p>- luottamuksen sanoittaminen</p> <p>- kiitollisuus, myönteinen palaute ja kannustaminen</p> <p>- turvan tunne</p> <p>- uskallus ilmaista itseään ja olla oma itsensä</p> <p>- riittämättömyyden kokemuksen jakaminen</p> <p>- lupa olla epävarma ja eri mieltä</p>	<p>-keskustelun jääminen pinnalliseksi</p>
<p>SITOUTUMINEN</p> <p>Yhteistyön merkitys/hyöty kts. kuvio 2.</p> <p>Osaamisen ja taitojen arvostus</p> <p>Sovittujen asioiden tekeminen</p>	<p>Keskinäisen ammattitaidon arvostaminen</p> <p>Keskinäinen ymmärrys ja luottamus tehtävien hoitamisesta</p>	<p>- keskinäisen ammattitaidon arvostaminen, sen sanoittaminen</p> <p>- työskentelytyylin avaaminen</p> <p>- yhteisistä sopimuksista kiinni pitäminen ja rajojen asettaminen</p> <p>- toisen ajan tasalla pitäminen</p> <p>- yhteinen ymmärrys asioiden hoitamisesta tunnollisesti ja vastuullisesti</p> <p>- tehtävien hoitaminen molemminpuolisen sitoutumisen edellytyksenä</p> <p>- luottamus molemminpuoliseen sitoutumiseen</p>	
<p>VASTAVUOROISUUS</p>	<p>Avoin ja läsnä oleva vuorovaikutus sekä myönteinen ilmapiiri</p>	<p>- molemminpuolinen kuuntelu, huomiointi ja asioiden avaaminen</p> <p>- ajatusten vaihtaminen</p> <p>- keskustelut samanhenkisyyden vahvistajina</p> <p>- vuorovaikutustilanteessa viihtyminen</p> <p>- yhteydenottamisen luontevuus ja helppous</p> <p>- molemminpuolinen tiivis yhteydenpito</p>	